

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1919.

Andra kammaren.

Nr 14.

Fredagen den 14 februari.

Kl. 3 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 7 och den 8 innevarande februari.

§ 2.

Herr statsrådet *Schotte* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 81, angående tillfällig höjning av postavgifterna.

Denna proposition blev på begäran bordlagd.

§ 3.

Föredrogs en från herr *Wiklund* i Brattfors inkommen, den 11 innevarande februari dagtecknad ansökning, däri han anhållit att på grund av ett ansökningen blagat läkarintyg erhålla ledighet från riksdagsöromålen under 14 dagar från och med den 13 dennes; och blev berörda ansökning av kammaren bifallen.

§ 4.

Vidare föredrogs var för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till behandling av lagutskott propositionen, nr 78, med förslag till lag med särskild bestämmelse att tills vidare gälla i fråga om skydd för vissa främmande patent; och

till statsutskottet propositionen, nr 80, angående sättet för bestridande av kostnaderna för officerares och underofficerares överstat samt officerares av reserven tjänstgöring vid flottan resp. kustartilleriet samt för marinintendenturkåren i flottans reserv tillhörande marinintendenters tjänstgöring vid flottan.

§ 5.

Föredrogs herr *Vennerströms* vid närmast föregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att till hans excellens herr

Andra kammarens protokoll 1919. Nr 14.

statsministern få framställa spörsmål om anledningen till att Finlands riksföreståndare inbjudits till Sverige.

Herr talmannen framställde proposition på bifall till denna anhållan och fann propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes emellertid, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs denna voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller herr Vennerströms ifrågavarande anhållan att få framställa spörsmål till hans excellens herr statsministern, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit berörda anhållan.

Omröstningen utföll med 98 ja mot 48 nej; och hade kammaren alltså bifallit herr Vennerströms ifrågavarande anhållan.

§ 6.

Härefter föredrogs konstitutionsutskottets memorial, nr 4, i anledning av kamrarnas remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 39 med förslag till lag om anställande av distriktsbarnmorskor m. m.

Jämte det memorialet lades till handlingarna, beslöt kammaren hänvisa ifrågavarande proposition till behandling av lagutskott.

§ 7.

Vid nu skedd föredragning av konstitutionsutskottets memorial, nr 5, i anledning av första kammarens remiss av motion nr 133 av herr Kaijser, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till lag om anställande av distriktsbarnmorskor m. m., beslöt kammaren lägga memorialet till handlingarna med förklarande att motionen vore av beskaffenhet att tillhöra behandling av lagutskott.

§ 8.

Vidare föredrogs, men blevo ånyo bordlagda statsutskottets utlåtande nr 10, bevillningsutskottets betänkanden nr 4—8, bankoutskottets memorial och utlåtanden nr 3—7 samt första lagutskottets utlåtanden nr 1—3.

§ 9.

Upplästes en till kammaren inkommen så lydande skrivelse:

Till riksdagens andra kammare.

På grund av att jag åtagit mig en befattning som omöjliggör för mig att nöjaktigt uppfylla riksdagsmannaskapets förpliktelser anhålles vördsamt om befrielse från uppdraget att vara ledamot av riksdagens andra kammare.

Göteborg den 11 febr. 1919.

Algot Törnkvist,

led. av riksdagens II kammare
för Göteborg stad.

Kammaren beslöt, med godkännande av den gjorda avsägelsen, att om den härigenom inom kammaren uppkomna ledigheten jämlikt § 28 riksdagsordningen hos Konungen göra anmälan; och blev ett i sådant avseende på förhand uppsatt skrivelseförslag, som nu upplästes, av kammaren godkänt.

§ 10.

Till bordläggning anmäldes konstitutionsutskottets memorial:

nr 6, i anledning av olika meningar mellan kamrarna, till vilket utskott Kungl. Maj:ts proposition nr 7 med förslag till lag om lindring i de mindre bemedlades kostnader för sinnessjukvård m. m. bör hänvisas;

nr 7, i anledning av andra kammarens remiss av motion nr 298 av herr Ericson i Funäsdalen, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 7, med förslag till lag om lindring i de mindre bemedlades kostnader för sinnessjukvård m. m.; och

nr 8, i anledning av andra kammarens remiss av motionerna nr 320 av herr Persson i Fritorp och nr 323 av herr Norman m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 39, med förslag till lag om anställande av distriktsbarnmorskor m. m.

§ 11.

Justerades protokollsutdrag.

§ 12.

Ordet lämnades härefter på begäran till

Interpellation.

Herr Norman, som yttrade: I dessa dagar gästas Sveriges huvudstad, på inbjudan av Sveriges konung, av vårt östra grannlands statsöverhuvud. Från alla politiska läger har med tillfredsställelse hälsats de åtgärder, som från svensk sida och på initiativ av den svenske monarken vidtagits för att främja samarbetet och samförståndet mellan vårt land och våra grannländer Danmark och Norge. Med samma tillfredsställelse borde väl också hälsas liknande åtgärder beträffande det fjärde av de nordiska länderna, vårt

Interpellation. grannland Finland. Vanlig internationell hövlighet kräver ju också, att partipolitiska sympatier eller antipatier vid tillfällen som detta icke få göra sig gällande.

(Forts.)

Under sådana förhållanden måste det på det djupaste beklagas, att detta besök kommit att från vissa håll bemötas på ett sätt, som måste ge anledning till de allvarligaste gensagor. Visserligen är den grupp, som här i främsta rummet blamerat sig och landet, skäligen betydelslös och framför allt mycket ovederhäftig. Man har dock nödgats konstatera, att man även på håll, där man dock söker taga ett visst avstånd från de värsta utslagen av den skamliga trafik, som drivits, dock i viss mån gör sig meddelaktig i densamma. Och bedrövligt är, att agitationen från rent ligisthåll medfört den verkan, att man på håll, där man haft rätt att vänta, att representativ ställning ej skulle uppfattas som enbart partipolitisk utan som något annat och mera, tagit sådant intryck av vad som förekommit, att man gjort sig skyldig till ren ohövlighet. Att så har skett torde till största delen bero på den upphetsande agitation, som bedrivits i vissa obskyra tidningsorgan. Denna agitation har särskilt i »Folkets Dagblad Politiken» tagit sig sådana uttryck, att de ej borde undgå att komma i konflikt med tryckfrihetsförordningens bestämmelser. Man kunde så mycket mer ha väntat ett ingripande i denna fråga, som den nuvarande justitieministern förut ingripit mot tidningsuttalanden emot främmande land och dess representant.

Med anledning av vad som förevarit tillåter jag mig anhålla om kammarens medgivande att till statsrådet och chefen för justitiedepartementet framställa följande spörsmål:

1. Anser statsrådet att de uttalanden, som de sista dagarna förekommit i tidningen »Folkets Dagblad Politiken» och en del andra tidningsorgan i samband med besöket i Stockholm av Finlands riksföreståndare, varit av den art, att de icke äro åtalbara enligt bestämmelserna i gällande tryckfrihetsförordning?

2. Om så icke är fallet, har statsrådet för avsikt att i förevarande fall tillämpa grundlagens bestämmelser?

3. Har statsrådet för avsikt att verkställa utredning och föreslå åtgärder om sätt, på vilka förhållanden sådana som de nu påtalade må kunna förebyggas?

Ifrågavarande anhållan bordlades.

§ 13.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Hedlund</i> i Östersund	under den 15 febr.,
» <i>Borggren</i>	under 5 dagar fr. o. m. den 18 febr.,
» <i>Nilsson</i> i Vibberbo	» den 15 febr.,
» <i>Olsson</i> i Golvvasta	» » 15 »

herr <i>Björklund</i>	under 3 dagar fr. o. m. den 15 febr.,
» <i>Ryberg</i>	» 5 » » » 15 »
» <i>Hammar skjöld</i>	» 9 » » » 20 » och
» <i>Svedberg</i>	» 8 » » » 15 » .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3,36 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Lördagen den 15 februari.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande proposition, nr 81, angående tillfällig höjning av postavgifterna m. m.

§ 2.

Efter föredragning härpå av herr *Normans* vid kammarens nästföregående sammanträde framställda, men då bordlagda anhållan att till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet få framställa spörsmål angående vissa tidningsuttalanden rörande Finlands riksföreståndares besök i Stockholm blev denna anhållan av kammaren bifallen.

§ 3.

Vidare föredrogs konstitutionsutskottets memorial, nr 6, i anledning av olika meningar mellan kamrarna, till vilket utskott Kungl. Maj:ts proposition nr 7 med förslag till lag om lindring i de mindre bemedlades kostnader för sinnessjukvård m. m. bör hänvisas.

Jämte det memorialet lades till handlingarna, beslöt kammaren att i enlighet med konstitutionsutskottets beslut hänvisa ifrågavarande proposition till behandling av lagutskott.

§ 4.

Härefter föredrogs vart för sig konstitutionsutskottets memorial:

nr 7, i anledning av andra kammarens remiss av motion nr 298 av herr Ericson i Funäsdalen, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 7, med förslag till lag om lindring i de mindre be- medlades kostnader för sinnessjukvård m. m.; och

nr 8, i anledning av andra kammarens remiss av motionerna nr 320 av herr Persson i Fritorp och nr 323 av herr Norman m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 39, med förslag till lag om anställande av distriktsbarnmorskor m. m.

Memorialen lades till handlingarna; och beslöt kammaren över- lämna de däri omförmälda motionerna till behandling av lagutskott.

§ 5.

*Ang. reglering
av vissa
kvinnlige bi-
trädens avlö-
ningsförmåner
m. m.*

Till avgörande förelåg nu statsutskottets utlåtande, nr 10, i an- ledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställ- ning om reglering av vissa inom statsförvaltningen anställda kvinn- ligen biträdens avlöningsförmåner m. m. jämte en i ämnet väckt motion.

Uti den till riksdagen avlätna, den 9 januari 1919 dagtecknade propositionen angående statsverkets tillstånd och behov hade Kungl. Maj:t med åberopande av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag framlagt förslag till reglering av vissa inom stats- förvaltningen anställda kvinnliga biträdens avlöningsförmåner.

I anledning härav hade herr *Modig* uti en inom första kamma- ren väckt motion, nr 104, hemställt, att riksdagen måtte bifalla det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget med den ändring, att ifråga- varande biträden skulle äga uppbära ålderstillägg efter respektive 3, 6 och 9 år i stället för av Kungl. Maj:t ifrågasatta 5, 10 och 15 år.

Utskottets hemställan innefattade, så vitt densamma avsåge tidsbestämmelserna för åtnjutande av ålderstillägg, bifall till Kungl. Maj:ts förslag i denna del.

Vid utlåtandet var emellertid fogad reservation av herrar *Kvarnzelius, C. G. Ekman, Widell, F. Berglund, Jönsson* i Revinge, *Jansson* i Falun och *Nilsson* i Malmö, vilka ansett, att utskottet bort förorda det i herr Modigs ovanberörda motion framställda för- slaget.

Efter föredragning av utskottets hemställan begärdes ordet av

Herr *Jönsson* i Revinge, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Såsom kommarens ledamöter finna av betänkandet har en grupp reservanter i statsutskottet velat tillstyrka bifall till herr Modigs motion, som går ut på, att här ifrågavarande personal må komma i åtnjutande av ålderstillägg efter respektive 3, 6 och 9 år i stället för efter av Kungl. Maj:t föreslagna 5, 10 och 15 år.

Nu är jag övertygad om, att många av herrarna här i kammaren tycka, att det kan vara en smula onödigt att så här bättra på, vad Kungl. Maj:t föreslagit. Men att märka är, att Kungl. Maj:ts förslag ju är detsamma som löneregringskommitténs förslag, och löneregringskommittén har endast varit skenbart enig i denna fråga. Detta bevisas bäst därav att en ledamot av kommittén antecknat sig som reservant, och en annan tillkännagav redan i statsutskottet, att han vid behandlingen av denna fråga inom kommittén haft en avvikande mening och ansett, att man borde gå över till de treåriga löneintervallerna.

När nu dessa treåriga löneintervaller föreslås, innebära de ingalunda någon nyhet. De finnas redan sedan länge i kommunikationsverken, och vid förra årets lönerreglering för vaktmästare och hospitalpersonalen beslöt riksdagen för dessa befattningshavare införa treåriga löneintervaller. Hade det varit så, att femåriga löneintervaller varit en för statsförvaltningen fastslagen princip, skulle ingen enda av oss reservanter dristat sig föreslå något annat. Men nu är ju, som jag framhållit, detta ingalunda förhållandet, utan tvärtom ha ju de treåriga löneintervallerna blivit allt mera förhärskande inom statsförvaltningen. Då kan jag icke inse, varför man nu vid nyreglering skulle bibehålla dessa femåriga löneintervaller.

Systemet med lönetillägg grundar sig delvis på behovsprincipen; man anser, att vid högre ålder, vid bildande av familj o. s. v. ökas behoven, och därför behöva naturligtvis också lönerna ökas. Men härtill kommer, att man anser, att under tjänsten förvärfvas allt större rutin, och äldre tjänstemän bära därför helt naturligt betalas en smula bättre än fullkomligt ovana tjänstemän. Det torde vara det senare förhållandet, som huvudsakligen motiverar ålderstilläggen i fråga om kvinnliga befattningshavare, ty behovsprincipen vid högre ålder kan icke i fråga om dem anses spela en så stor roll som beträffande de manliga befattningshavarna.

Nu torde väl ingen vilja bestrida, att efter nio års tjänstgöring — och nio år skulle ju erfordras, innan en kvinnlig befattningshavare nått toplönen — har en dylik befattningshavare nog förvärvat all rutin, som det över huvud taget är möjligt för henne att förvärva. Hon besitter den prestationsförmåga, som över huvud taget är möjlig, och då bör staten naturligtvis betala henne den lön, som hon anses bära ha, när hon nått höjden av sin prestationskraft.

Från kompetentaste håll har jag hört försäkras, att dessa kvinnliga befattningshavare utföra ett synnerligen förtjänstfullt och i många fall högt kvalificerat arbete, som, därest samma arbete skulle utföras av manliga befattningshavare, skulle kräva vida högre betalning. Vi veta ju alla, att det är en högst betydande skillnad mellan de avlöningar, som kvinnliga och manliga befattningshavare uppbara. Och därför anser jag, att man i fråga om åtminstone ålderstilläggen bör gå med på, att de kvinnliga befattningshavarna

*Ang. reglering
av vissa
kvinnlige bi-
trädens avlö-
ningsförmåner
m. m.
(Forts.)*

Ang. reglering av vissa kvinnliga biträdens avlöningsförmåner m. m. (Forts.)

nå topplönen en smula hastigare, än vad som blir fallet med fem-åriga intervaller.

Vi veta alla, att kvinnligt arbete i allmänhet är lågt avlönat. Skall någon ändring över huvud taget i detta avseende kunna ske, så bör staten föregå med gott exempel. Överallt inom privat verksamhet stöter man på det förhållandet, att de kvinnliga tjänsteinnehavarna äro så lågt avlönade, att deras löner icke ens täcka existensminimum, utan föräldrar och anhöriga i övrigt få lämna sin hjälp för att dessa kvinnor skola kunna existera. Detta är ett fullkomligt ovärdigt förhållande, och staten bör föregå med det goda exemplet i fråga om en förbättring härutinnan.

Jag ber på dessa grunder, herr talman, få yrka bifall till den av herr Kvarnzelius m. fl. avgivna reservationen.

Vidare anförde:

Herr Nilsson i Kabbarp: Herr talman, mina herrar! Den lönereglering, som här föreligger, skänker de kvinnliga befattningshavarna synnerligen stora förmåner. Den ökar begynnelseavlönningen med 400 kronor. Den skänker ett nytt ålderstillägg på 200 kronor, och slutlönen ökas således med 600 kronor. Och så veta vi, att bestämmelserna för krigstidstillägget äro så avfattade, att detsamma stiger automatiskt, när övriga löneförmåner stiga. När det nu bebådas, att krigstidstillägget för befattningshavare som dessa torde komma att utgå med över 100 procent, skulle dessa befattningshavare i lägsta lönegraden med en begynnelseavlönning på 1,600 kronor få en årsinkomst av över 3,000 kronor. Dessutom få vi observera, att härmed medgives i fråga om avlöningarna mycket förmånliga villkor, när dessa befattningshavare avancera från lägre grad till högre. Det som Kungl. Maj:t föreslagit och utskottet i allt väsentligt tillstyrkt synes mig vara så favorabelt för dem, att det icke kan finnas något bärande skäl för att nu gå än längre och bättra på detta förslag.

Icke förty kommer nu min ärade kamrat herr Jönsson i Revinge, vars ridderlighet mot damerna aldrig förnekar sig, ej ens när det gäller deras åldersberäkning — och kanske allra minst då — jämte några andra och vill ytterligare favorisera dem med treåriga intervaller i stället för femåriga i fråga om ålderstillägget. För denna åtgärd har egentligen icke anförts något enda verkligt skäl annat än att det finnes befattningshavare på andra håll, som ha sina ålderstillägg efter treårsperioder, och framför allt att i kommunikationsverken de kvinnliga biträdena, bokhållarna, expeditörerna, och vad de kallas, på det sättet få tillägget efter tre år. Men vi skola observera, att ett helt annat avlöningssystem tillämpas där än här. Och i kommunikationsverken ha dessa befattningshavare en längre arbetstid. Här ifrågavarande kvinnliga befattningshavare ha en arbetstid av sex timmar om dagen, vilken under sommarmånaderna minskas till fem timmar — således en ganska kort

arbetstid. Men inom kommunikationsverken ha befattningshavarna sju timmars arbetstid dagligen. Detta är ju en högst väsentlig skillnad, som naturligtvis kan motivera olika avlöningssatser. Dessutom får man säga, att för vissa manliga befattningshavare, kanske de flesta, såsom t. ex. vaktmästarne och hospitalen som i fjol fingo treåriga löneintervaller, det kan vara något skäl därtill, i det att de gifta sig, skola dra försorg om sina barns uppfostran o. s. v. Det föreligger intet sådant realskäl alls beträffande de kvinnliga befattningshavarna.

*Ang. reglering
av vissa
kvinnliga bi-
trädens avlö-
ningsförmåner
m. m.
(Forts.)*

Jag tror också, att det psykologiskt icke skulle vara så synnerligen bra med tidigare lönetillägg. En kvinna får en dylik tjänst vid jämförelsevis tidig ålder. Sedan hon gått igenom folkskolan och inhämtat någon färdighet i maskinskrivning, blir hon extra och vinner tidigt anställning i tredje graden. Skulle hon redan efter nio år hava intjänat sina ålderstillägg och sedan fortsätta i samma grad ända till pensionsåldern, skulle det verka nedtryckande och förslöande på henne. Varje människa har behov av att se fram mot någon förbättring i sina förhållanden, och slippa stå och stampa på samma punkt. Jag tror därför, att det skulle, psykologiskt sett, vara förmånligare med femårsintervaller.

Till sist anser jag, att det även i detta fall ej är alldeles ur vägen att peka på sparsamhetssynpunkten. Vår budget är så överansträngd, att man på alla områden, där det låter sig göra, bör söka iakttaga sparsamhet. Åtminstone har jag gått med den förutfattade uppfattningen till mitt arbete i statsutskottet att på alla punkter, där det finnes någon möjlighet utan att åsidosätta rättvisans krav och utan att åsidosätta skäligen hänsyn till en förnuftig finansiering, försöka spara så mycket som möjligt. Jag tror, att det vore klokt, om kammaren följer samma grundsats.

Av dessa skäl skall jag, herr talman, be att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr Söderhielm: Herr talman, mina herrar! Jag skall be att i största korthet få uttala min anslutning till reservanternas förslag. För mig ligger denna fråga så, att, då utvecklingen otvetydigt pekar i den riktningen, att man småningom kommer att vid beräkning av ålderstillägg gå över från femåriga intervaller, som hittills varit regel, till treåriga, det egentligen endast är fråga om huruvida dessa kvinnliga biträden skola få sina intervaller förkortade till tre år redan nu eller om detta skall ske först vid en blivande löne reglering. Då så är förhållandet, synes det mig vara skäl att omedelbart välja den typ, som har framtiden för sig.

Omedelbart framhållits, att vaktmästare, som äro anställda i samma verk, vari de kvinnliga biträdena tjänstgöra, åtnjuta treåriga intervaller, och dessutom, att kvinnliga biträden i åtskilliga andra verk ha samma korta tidsperiod för beräkning av ålderstillägg. Härtill kommer — och det är mitt huvudskäl — att om en person skall vänta på sitt ålderstillägg så lång tid som fem år, be-

Ang. reglering höves det, att detta ålderstillägg är något så när ansenligt. I det av vissa kvinnliga biträdens avlösningsförmåner m. m. här fallet är ju ålderstillägget 200 kronor allt som allt. Att få vänta i fem års tid på varje ålderstillägg å 200 kronor, det anser jag vara lång väntan för liten löneförbättring.

Därför är det, herr talman, jag yrkar bifall till reservanternas förslag.

Häruti instämde herrar *Pettersson* i Södertälje, *Hage* och *Tengdahl*.

Herr *Bengtsson* i Norup: Herr talman! Reservanten anförde här nyss, att man icke hade i princip bestämt sig för de femåriga intervallerna. Jag frågar då tillbaka: Är detta fallet med de treåriga? Vore det så, att de treåriga intervallerna äro genomförda i princip, så tror jag, att man inte hade behövt debattera saken här i kammaren. Det har emellertid endast varit i undantagsfall, som de treåriga intervallerna tillämpats. Man får inte blunda för följderna, om de skulle bli införda längs hela linjen. Man kan med säkerhet säga, att, om vi i dag godtaga reservanternas förslag, blir det nästa steget det, att nästa grupp av löntagare, som kommer ifråga, kräver treåriga i stället för femåriga intervaller.

Nu sade den ärade reservanten, att dessa kvinnliga biträden utföra ett förtjänstfullt och synnerligen kvalificerat arbete samt att de ha lågt betalt för detsamma. Det är en sanning, som inte kan bestridas, att de utföra ett förtjänstfullt arbete, och jag önskar också, att de skola få en betalning, som kan jämföras med vad som lämnas på andra liknande områden. Det finnes väl ingen, som motsätter sig något sådant. Man måste ju dock medge, att lönetilläggen äro lika stora i utskottets förslag som i reservanternas: de gå enligt båda ut på 200 kronor, så att därvidlag finnes ingen skillnad; skillnaden ligger endast i de olika intervallerna.

Vad blir då följden, om man tillämpar de föreslagna korta intervallerna? Jo, att man i så fall får det tredje ålderstillägget tidigare än man enligt nu gällande principer erhåller det andra, d. v. s. i stället för att man får det andra tillägget efter tio år, får man det tredje efter nio år. Man skulle sålunda redan vid trettioårsåldern komma upp i den sista åldersklassen, och detta är väl ändå i de flesta fall en bra tidig ålder för den högsta lönegraden.

Det nämndes av herr Nilsson i Kabbarp, att man borde tillämpa sparsamhetsprincipen även här. Ja, även om man icke frånser, att det här gäller en kår, på vilken man kanske inte borde så strängt tillämpa denna princip, så är det skäl att ha för ögonen, att man icke bör gå längre än vad vederbörande utredning kräver. Jag vill erinra om att såväl löneregeringskommittén som Kungl. Maj:t stå fullkomligt eniga om det förslag, som utskottet här framlagt. Att riksdagen fattar ett dylikt beslut, innan löneregeringskommittén, som har överblick över dessa stora frågor, vilka gälla hela landets ämbets- och tjänstemän, hunnit intaga en principståndpunkt härvidlag, det anser jag icke vara bra, det är till och med

förkastligt. Skulle det åter vara så, att löneregleringskommittén kommer till det resultat, som reservanterna föreslagit, och att densamma, då den tager upp frågan i stort, tillråder riksdagen att införa treårsintervaller, då får man taga saken under ny prövning. Det vore enligt min mening att föregripa frågan, om riksdagen frånginge utskottets förslag.

*Ang. reglering
av vissa
kvinnlige bi-
trädens avlö-
ningsförmåner
m. m.
(Förw.)*

Jag vill alltså, herr talman, med dessa ord be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Nilsson i Landeryd: Herr talman! Herr Jönsson i Revinge nämnde i sitt anförande, att en ledamot av löneregleringskommittén antecknat sig såsom reservant mot statsutskottets utlåtande och att en annan ledamot av kommittén i utskottet tillkännagivit, att han vid behandlingen av denna fråga inom löneregleringskommittén haft en avvikande mening. Då herr Ekman står antecknad såsom reservant, är det tydligt att herr Jönsson åsyftade mig såsom den, som inom kommittén skulle ha varit av en avvikande mening. Han torde dock hava missuppfattat frågans verkliga läge inom kommittén. Förhållandet var nämligen det, att denna del av frågan angående om treåriga intervaller för kvinnliga biträden ännu inte varit definitivt uppe till behandling i löneregleringskommittén, därför att denna kommitté, såsom också framhålles i dess betänkande sida 72, ansåg, att denna fråga borde lösas i samband med den allmänna löneregleringen för de centrala ämbetsverken. Den uppgift, som herr Jönsson lämnade, att jag skulle varit av avvikande mening inom löneregleringskommittén, var således felaktig. Uppgiften berodde alldeles givet på en missuppfattning av ett anförande, som jag hade i statsutskottet. Det var nämligen så, att jag vid detta ärendes behandling på avdelningen icke var närvarande förrän vid justeringen, och vid detta tillfälle, då avdelningen i övrigt var enig om att tillstyrka 3-åriga intervaller, motsatte jag mig icke avdelningens uppfattning i den frågan; och det var också detta, som jag framhöll inom utskottet, samtidigt som jag icke gjorde något bestämt yrkande. Jag har, såsom framgår av detta, varit synnerligen tveksam, huruvida man borde gå fram på reservanternas förslag här eller i fall man borde följa utskottsmajoriteten.

Såsom framhölls av en föregående talare, är förhållandet det, att vid kommunikationsverken är det 3-åriga intervaller för åldersstillägg åt kvinnliga biträden, och beträffande vaktmästare vid de centrala ämbetsverken, beslöt 1918 års riksdag, att de skulle få erhålla ålderstillägg efter 3 år. En konsekvens av detta skulle ju vara, att de här ifrågavarande kvinnliga biträdena också finge 3-åriga intervaller för sina ålderstillägg. Detta framträder givetvis så mycket starkare, då vaktmästare i de centrala ämbetsverken äro i lönehänseende jämställda med de kvinnliga biträdena av första graden.

Men samtidigt som jag framhåller detta vill jag också erinra om en sak, som icke framkommit under diskussionen nu, nämligen

Ang. reglering
av vissa
kvinnliga bi-
trädens avlö-
ningsförmåner
m. m.
(Forts.)

den, att med all säkerhet kommer en definitiv lönerreglering att i år genomföras för kommunikationsverken, och det är ju klart, att så snart en sådan lönerreglering för så pass stora grupper av stats-tjänare som kommunikationsverkens genomförts, så komme de centrala ämbetsverken att fordra, att en definitiv lönerreglering också sker beträffande deras tjänstemän. Sålunda är det min bestämda uppfattning, att under de allra närmaste åren en definitiv lönerreglering kommer att ske för tjänstemännen i de centrala verken. Då man vet, att av dessa kvinnliga befattningshavare finnes en del, som ha en ställning jämförlig med registrators- och dylika befattningar inom de centrala verken och att vissa av dessa tjänstemän ha 5-åriga intervaller, är det självklart, att i fall de kvinnliga biträdena få 3-åriga intervaller för sina ålderstillägg, så komma de manliga tjänstemännen i samma ställning, som ha 5-åriga intervaller att säga: varför få vi icke lika med de kvinnliga tjänstemännen? Det är alldeles givet, att konsekvensen blir denna, och när, som jag nyss nämnde, en definitiv lönerreglering med all säkerhet kommer att under de allra närmaste åren genomföras för de centrala ämbetsverken, så anser jag det vara lämpligt att följa utskottsmajoritetens förslag, till vilket jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Chefen för lantförsvarsdepartementet, herr statsrådet Nilsson: Herr talman, mina herrar! Då finansministern på grund av den tjänstledighet, som han för närvarande åtnjuter, icke är i tillfälle att här närvara och yttra sig i det spörsmål, som här föreligger, har jag begärt ordet för att i frågan något måtte sägas från regeringsbanken.

Först och främst ber jag då med tacksamt erkännande få konstatera, att utskottet fullständigt enhälligt anslutit sig till det, som är det väsentliga i den kungl. propositionen, nämligen att bereda de kvinnliga befattningshavare, om vilka här är fråga, bättre löneförmåner, än de förut åtnjutit.

Den tvist rörande intervaller för åtnjutande av ålderstillägg, som här förekommit, är icke av den innebörd, att jag på något särskilt sätt vill ingripa. Skäl kunna för visso anföras för såväl 5-åriga som 3-åriga intervaller; vilka skäl, som väga tyngst, blir, hade jag så när sagt, närmast en smakfråga. Regeringen har, när den tog ställning till detta spörsmål, ansett, att skälen för 5-åriga intervaller väge tyngre än för 3-åriga intervaller i det skick frågan nu föreligger. Men regeringen ser med största jämnmod, om riksdagen beslutar att gå in för principen om 3-åriga intervaller. Önskvärt hade emellertid varit, om frågan, huruvida det skall vara 5- eller 3-årsperioder för åtnjutande av ålderstillägg, ur principiell synpunkt varit utredd innan beslut därom fattas. Det är onekligen en brist, som förefinnes, men tiden har icke medgivit att på ett mera ingående sätt utklara detta spörsmål.

Jag har här endast velat klargöra, att vare sig det blir 5- eller

3-årsperioder fästes därvid från regeringens sida icke någon större vikt.

*Ang. reglering
av vissa
kvinnlige bi-
trädens avlö-
ningsförmåner
m. m.
(Forts.)*

Herr Jönsson i Revinge: Herr talman, mina herrar! Gent emot herr Nilsson i Kabbarp, som räknade ut, hur mycket dessa kvinnliga befattningshavare skulle få i inkomst om deras dyrtidstillägg inräknades, han uppgav detta senare till 100 procent, ber jag få säga, att jag icke inser, vad den saken har med föreliggande fråga att göra. Ty det är alldeles klart, att lönerregleringskommitténs förslag avser normala förhållanden, och för normala förhållanden tror jag, att de löner, som här föreslås, äro väl avvägda. Dessa lönebelopp äro för övrigt lönerregleringskommitténs egna, och det kan väl näppeligen vara herr Nilssons i Kabbarp mening att öva någon kritik mot nämnda kommitté i detta fall. Enda skillnaden är ju den, att vi föreslagit, att de skulle få ålderstillägg en smula tidigare, och någon bestämd princip ifråga om tiden för åtnjutande av ålderstillägg är, såsom chefen för landförsvarsdepartementet nyss anförde, icke alls fastslagen, utan man har i en del fall beslutit sig för 5-årsintervaller och i andra fall för 3-årsintervaller.

Nu talade herr Bengtsson i Norup om de konsekvenser, som skulle följa av ett beslut om 3-åriga intervaller i fråga om dessa kvinnliga befattningshavare. Men varför har man icke tänkt på dessa konsekvenser tidigare, t. ex. i fjol, då man för vaktmästare och personal vid hospitalen fastslog 3-åriga perioder? Det tycker jag varit fullt befogat, om man den gången hade sett konsekvenserna en smula i vitögat, men så har, såvitt jag vet, icke alls varit förhållandet. Vad som talar för, att man härvidlag inför 3-åriga intervaller, är de ganska små befordringsutsikterna för dessa kvinnliga befattningshavare. Deras sammanlagda antal är 556, därav 332 i första, 174 i andra och 50 i tredje lönegraden. Det finnes sålunda ganska små utsikter för en första gradens tjänsteinnehavare att nå upp i andra graden och mycket minimala utsikter, om ens några, att någonsin nå upp i tredje graden. Det synes mig vara ett skäl, varför man, när nu icke någon bestämd princip fastslagits, om det skall vara 3-års eller 5-års intervaller för stats-tjänare, bör pröva förhållandena i varje särskilt fall, och då tycker jag, att detta är ett fall, där man bör införa 3-åriga intervaller.

Jag vidhåller därför, herr talman, mitt yrkande.

Herr Nilsson i Bonarp: Herr talman! Denna fråga om ändring av intervallerna för lönetillägg är en fråga av mycket stor principiell innebörd. Man säger nu, att man vill vidtaga denna ändring därför att kvinnorna äro lågt avlönade i förhållande till männen, och att genom kortare intervaller lönerna på visst sätt skulle jämnas ut. Jag tror, att man ser alldeles fel, om man går den vägen. Det kan ju hända, att kvinnorna äro lågt avlönade, men då bör man höja avlöningen på annat sätt, ty i förhållande till männen kommer ingen utjämning till stånd genom att man förkortar tiderna för ålderstilläggens utgående. Det är nämligen uppenbart,

Ang. reglering av vissa kvinnliga biträdens avlöningsförmåner m. m.
(Forts.)

att när man på denna väg drivit igenom förbättrade villkor för kvinnorna undan för undan, skulle männen säkerligen komma att sätta i fråga att även få tillgodoräkna sig en sådan kortare tid i fråga om lönetilläggens utgående, och då bleve missproportionen mellan män och kvinnor i löneavseende ännu större än nu till männens förmån, varför man på den vägen icke torde kunna åstadkomma några förbättringar i avseende på kvinnornas löner, utan det bleve snarare tvärtom. Att t. ex, våra småskollärare och folkskollärare och flera andra kårer komme att sätta i fråga att få ändrade tider för lönetilläggens utgående är ju alldeles uppenbart, ifall man sloge fast detta som princip. Ty det bleve undan för undan svårare för varje gång att hålla mot sådana anspråk. Kan man icke göra detta nu, så kan man säkerligen icke göra det i fortsättningen.

Men det var icke för att säga detta, som jag begärde ordet utan för att framhålla en sak, som ingen påvisat, nämligen att om det sista lönetillägget kommer att utgå efter 9 års tjänstgöring, så är det nästan orimligt att sätta i fråga, att vederbörande befattningshavare skall fortsätta utan ytterligare löneförbättring hela tjänstetiden igenom. Det kommer icke att ske, utan har man givet det sista lönetillägget efter 9 års tjänstgöring, så komma sannolikt inom en nära liggande framtid ett eller flera lönetillägg att införas, och, mina herrar, det är dessa konsekvenser, som vi böra ha för ögonen, om vi i dag skulle följa reservanternas förslag. Jag tycker, att bara denna omständighet kan vara ägnad att göra oss alla och en var betänksamma i fråga om att gå med på reservanternas förslag.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Leander: Herr talman! Det torde ursäktas, att en person, som icke tillhör statsutskottet, även yttrar sig i denna fråga.

Jag tror icke, att man här bör anlägga sparsamhetssynpunkter, ty det är icke stora summor, det rör sig om, utan det är ju i främsta rummet en principfråga, som också den siste ärade talaren framhöll. Emellertid finnes det ingenting, som mera är ägnat att väcka missnöje bland statstjänare, än om olika lönetyper komma till uttryck i avlöningsbestämmelserna, och därför vore det önskligt, att man härutinnan kunde åstadkomma så stor överensstämmelse som möjligt. 1902 års löneregleringskommitté har visserligen sökt bringa ordning och reda i ordningen och planlösheten på detta område, men de principer, som denna kommitté till en början uppställde, har den längesedan nödgats gå ifrån. Till en början var det regel, att det var två ålderstillägg med femåriga intervaller, men, såsom redan under diskussionen påvisats, har kommittén för länge sedan släppt denna sin princip. Det har erinrats om hospitalpersonalen och vissa vaktmästare, för vilka en lönereglering bestämdes i fjol, och för dem fastställdes då treåriga intervaller. Skall

man nu här söka att uppnå en överensstämmelse med vad som tidigare beslutats, så måste man gå den vägen att antingen ändra dessa treåriga intervaller till femåriga eller tvärtom. Och det förstå herrarna, att man då icke kan gå den förra vägen, utan utvecklingen går i den riktningen, att det blir treåriga intervaller efter hela linjen.

*Ang. reglering
av vissa
kvinnlige bi-
trädens avlö-
ningsförmåner
m. m.*
(Forts.)

Man har också nyss hört en medlem av löneregreringskommittén, herr Nilsson i Landeryd, om ock i försiktiga ordalag giva tillkänna, att löneregreringskommittén nog kommer att vid en definitiv löneroglering för de centrala verken föreslå treåriga intervaller, och även från regeringsbänken har man fått höra, att man icke där hyser några betänkligheter mot införande redan nu av treåriga intervaller för de statstjänare, varom nu är fråga. Då förstår jag icke, varför man icke för dessa kvinnliga befattningshavare skulle kunna bestämma treåriga intervaller, alldenstund man redan nästa år eller i varje fall om ett par år nödgas att gå med därpå. Det har ju här dessutom framhållits, att dessa personer äro så svagt avlönade, att man gärna kan unna dem, att de få alla sina ålderstillägg efter 9 års ordinarie anställning.

Jag ber alltså, herr talman, att få biträda reservanternas förslag.

Med herr Leander förenade sig herr *Larsson* i Västerås.

Herr Nilsson i Kabbarp: Herr talman! Det är ett besynnerligt sätt, som man har att resonera, det får jag säga. Gång på gång åberopar man sig på att vissa vaktmästare fått 3-åriga intervaller och följaktligen borde också ifrågavarande personer få det. Men dessa äro icke några vaktmästare, och det är icke meningen, att de skola bliva vaktmästare, ej heller likställda med hospitalens skötare, skraddare, snickare m. fl., som fått treåriga intervaller. Det är givet, att sådana personer, som äro familjeförsörjare, ha ett vida större behov att få sina löner reglerade på detta sätt, såsom här också framhållits. Vaktmästarna och hospitalspersonalen äro mera jämförbara med arbetare i den öppna marknaden, och dessa vilja som bekant ej veta av kontrakt på längre tid än två eller tre år och därför influerar deras ställning på motsvarande befattningshavares i statens tjänst.

Det kan också vara lämpligt att erinra, att riksdagen så sent som i fjol beslöt femåriga intervaller för så stora kårer som småskolläraryinnorna och folkskolläraryinnorna. Varför då införa de treåriga här? Det är givet, att om man här går fram på reservanternas förslag, så finge man genast riva upp fjolårets beslut beträffande småskolläraryinnorna och folkskolläraryinnorna.

En annan konsekvens vore den, att om man toge så korta intervaller som treåriga, så kunde man, såsom ock herr Nilsson i Bonarp framhöll, icke stanna vid detta, utan då måste man tillfoga fler ålderstillägg. Det bleve då fyra eller snarare fem ålderstillägg och ännu större kostnader.

Ang. reglering
av vissa
kvinnliga bi-
trädens avlö-
ningsförmåner
m. m.
(Forts.)

Det är alltså icke bara i principiellt avseende, som denna fråga har stor betydelse, utan jag är av den bestämda övertygelsen, att saken även har en stor pekuniär vikt. Jag har trots mig kunna observera, att det knappast finnes någon anordning inom löneregleringsområdet, som åter penningar så enormt som anordningen med fött på varandra följande ålderstillägg, och för min del får jag därför ur såväl ekonomiska som principiella skäl yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes likväl, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 10, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Omröstningen utföll med 110 ja mot 55 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 6.

Herr statsrådet *Petersson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 88, angående viss garanti åt de svenska sockerfabriksaktiebolagen;

nr 89, angående lösenavgift för godkännande av rekvisition av socker för industriell tillverkning m. m.;

nr 90, angående viss nedsättning av sockerskatten;

nr 82, angående pension åt byråingenjören vid hydrografiska byrån E. O. Engströms änka F. S. Engström, född Nordén; och

nr 83, angående understöd från allmänna indragningsstaten åt jägmästaren O. G. Engströmers änka och minderårga barn.

Nämnda propositioner blevo på begäran bordlagda.

§ 7.

Föredrogos vart för sig bevillningsutskottets betänkanden:

nr 4, i anledning av väckt motion om frihet för musiker i vissa

fall från bevilningsavgift enligt förordningen angående bevilningsavgifter för särskilda förmåner och rättigheter;

nr 5, i anledning av väckt motion om införande i förordningen om taxeringsmyndigheter m. m. av föreskrift angående underrättelse i visst fall åt skattskyldig om beslut rörande hans taxering och skälen därför;

nr 6, i anledning av väckt motion om ändring av gällande bestämmelser angående taxering av fastigheter och byggnader för bostadsändamål; och

nr 7, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående ändrade föreskrifter i fråga om den ort, där vinst genom försäljning av fastighet skall taxeras till bevilning.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

§ 8.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget bevilningsutskottets betänkande, nr 8, i anledning av väckt motion om tullfrihet för tryckpapper. *Ang. tullfrihet för tryckpapper.*

I en av herr *Hansson* i Rättvik m. fl. inom andra kammaren väckt, till bevilningsutskottet hänvisad motion, nr 168, hade föreslagits, att nedannämnda rubriker i tulltaxan måtte erhålla följande lydelse:

308 tidnings- och tryckpapper: fritt

Anm. Till tidningspapper hänföres sådant vitt svagt limmat o. s. v. (i fortsättningen = nuvarande lydelsen),

skriv- och ritpapper, ej särskilt nämnt, läsk-, filter-, kopie-, silkes- och annat fint omslagspapper samt andra, ej särskilt nämnda slag av papper, allt försåvitt det är naturfärgat, vitt eller färgat i massan.

309 inkommande med kuverter i askar av papp o. s. v. (nuvarande lydelse).

Utskottet hemställde, att ifrågavarande motion icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade dock avgivits av herrar *Källman*, *Bäckström*, *Månsson* i Hagaström, *Holmström* och *Viklund* i Oviken.

Utskottets hemställan upplästes, varefter ordet begärdes av

Herr *Månsson* i Hagaström, som yttrade: Herr talman! Jag skall till en början inskränka mig till att yrka bifall till motionen. Efter mitt förmenande handhar papperstrusten prispolitiken på ett sätt, som icke kan försvaras varken inför Gud eller människor. Visserligen torde det kunna invändas, att en tulländring under nuvarande förhållanden skulle väga rätt litet, men som en protest från riksdagens och kammarens sida gent emot det sätt varpå

Andra kammarens protokoll 1919. Nr 14.

Ang. tullfrihet
för
tryckpapper.
(Forts.)

man handhar prispolitiken, menar jag att ett bifall till motionen skulle ha sin nytta. Det är dock så, att när man leder en viss gren av ett lands produktion, så får man icke endast taga hänsyn till aktieägarna utan även till det allmännas intresse, och det är med avseende på tillgodoseendet av detta intresse som jag och motionärerna förmena, att ledningen inom vår pappersindustri har brustit.

Vidare anförde:

Herr R ö i n g: Herr talman, mina herrar! Riksdagen behandlade senast i fjol en liknande motion, framburen, om jag icke missminner mig, av samma ärade motionär som nu. Denna motion föranledde då ett beslut från riksdagens sida att borttaga tullen på tidningspapper, varemot riksdagen icke kunde bifalla den del av motionen, i vilken yrkades tullfrihet på tryckpapper. Det hade nämligen visat sig vid den utredning, som på grund av en framställning från utskottet gjorts av generaltullstyrelsen, att man icke kunde tulltekniskt skilja vissa slag av skrivpapper från tryckpapper. På grund härav avsågs den delen av motionen.

Nu har emellertid, sedan motionen framlades här i kammaren, regeringen tillsatt den stora traktatkommittén, inom vilken en särskild avdelning har att ägna sin speciella uppmärksamhet åt frågan hur det rådande tullsystemet har verkat, och vilken avdelning i samband därmed har att undersöka huruvida nu utgående tullsatter äro nödvändiga samt inkomma med de förslag till ändringar i tulltaxan, vartill utredningen kan föranleda. Redan i dag åtta dagar torde denna kommitté börja sitt arbete och får densamma således tillfälle, att inom den allra närmaste tiden upptaga till ingående undersökning behövligheten av de nu utgående tullsatterna å olika sorters papper, samt således undersöka huruvida ändring i desamma kan göras och huruvida man tulltekniskt kan skilja den ena pappersorten från den andra.

Det torde under sådana förhållanden, herr talman, icke finnas någon anledning att från riksdagens sida föregripa denna utredning, och jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr K ä l l m a n: Herr talman! Då jag anført reservation mot utskottets utlåtande, har det icke skett i syfte att yrka bifall till motionen, utan för att jag skulle få tillfälle att för min del uttala, att då nu tullkommittén börjar sitt arbete, den med det allra första borde till prövning upptaga frågor sådana som den här förevarande. De uppgifter, som äro lämnade i motionen, äro av synnerligt intresse, och jag hade tillfälle att redan för ett år sedan av den person utom riksdagen, som jag tror vara motionens författare, få en ganska ingående redogörelse för hur det förhåller sig på de områden av näringslivet, som belyses i motionen. Jag skulle därför vilja begagna detta tillfälle att framhålla, att då tullkommittén nu börjar sitt arbete, och man måhända kan förvänta separata förslag

till ändringar i tulltaxan, det nu föreliggande spörsmålet måtte med det allra snaraste upptagas till behandling. Jag har således intet annat yrkande än om bifall till utskottets förslag.

Ang. tullfrihet
för
tryckpapper.
(Forts.)

Herr Månsson i Hagaström: Herr talman! Kungl. Maj:t och dess kommittéer äro en sak, riksdagen en annan sak, och det förhållandet att Kungl. Maj:t tillsatt en traktatkommitté kan högst litet, om ens nämnvärt, inverka på riksdagens prövning av dylika frågor. Riksdagen kan naturligtvis icke känna sig bunden av någon som helst kommission, som regeringen tillsatt, ty vi måste som sagt alltid noga skilja på regering och riksdag och komma ihåg, att regeringen är ett och riksdagen ett annat.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gäv herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övertvägande ja besvarad. Då votering emellertid begärdes av herr Månsson i Hagaström, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets förevarande betänkande nr 8, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den i ämnet väckta motionen.

Voteringen utvisade 110 ja mot 48 nej, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 9.

Vidare föredrogos vart för sig bankoutskottets

memorial, nr 3, angående utbetalning av förskott i avräkning å tillfälligt arvodestillägg åt tjänstemän och vaktbetjante hos riksdagens kamrar och utskott; samt

utlåtande, nr 4, i anledning av väckta motioner om inställande av tryckningen av kamrarnas protokollsutdrag m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i nämnda memorial och utlåtande hemställt.

§ 10.

Ang. ändring
i lagen om
bankrörelse.

Vid härpå skedd föredragning av bankoutskottets utlåtande, nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om visst undantag från tillämpningen av 49 § 1 mom. och 165 § 1 mom. lagen den 22 juni 1911 om bankrörelse yttrade

Herr Kristensson: Herr talman! Ehuru jag icke har annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan, som går ut på bifall till Kungl. Maj:ts proposition, kan jag dock icke underlåta att yttra ett par ord i frågan.

Vi ha ju under dessa krisår fått en hel serie av extra kris-tidslagar, varigenom undantagsbestämmelser införts i än den ena och än den andra av de lagar och förordningar, som gälla under normala förhållanden. Här ifrågasättes nu att med ännu ett år förlänga den provisoriska lag, som skulle medgiva för banker med större fonder än 5 miljoner att icke behöva följa de bestämmelser i banklagen, som föreskriva, att deras inlåning icke får överstiga 5 gånger deras egna fonder.

Det är givet, att ett upphävande av denna provisoriska bestämmelse icke låter sig göra i ett nu med en tvär övergång, men å andra sidan kan man givetvis icke på ett så betydelsefullt område som det föreliggande i längden lagstifta endast provisoriskt. Utskottet har därför uttalat önskvärheten av att en utredning omedelbart företages i syfte att utröna, endera huruvida man kan återgå till det i lagen bestämda förhållandet mellan bankernas inlåning och deras fonder, eller ock huruvida förändrade föreskrifter i detta avseende kunna anses vara av behovet påkallade.

Jag vill understryka vikten av att denna utredning företages i så god tid, att vi icke ännu ett år skola behöva stifta provisorisk lag, vare sig på detta område eller på de andra områden, där kris-tiden föranlett dylik lagstiftning. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 11.

Föredrogos vart för sig bankoutskottets utlåtanden:

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag innefattande tillfälligt undantag från gällande inskränkningar i rätten att använda sparbanks vinst; och

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående sättet för likviderande av förfallen skuld å statslån till Hässleholm—Markaryds järnvägsaktiebolag.

Utskottets i dessa utlåtanden gjorda framställningar bifölls av kammaren.

§ 12.

Härpå föredrogos och lades till handlingarna första lagutskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av verkställd granskning av militieombudsmannens ämbetsförvaltning; och

nr 2, i anledning av verkställd granskning av justitieombudsmannens ämbetsförvaltning.

§ 13.

Vidare förekom till behandling första lagutskottets utlåtande, nr 3, i anledning av väckt motion med förslag till ändrad lydelse av 10 § i lagen om reglering av prästerskapets avlöning den 9 december 1910. Ang. ändring i lagen om reglering av prästerskapets avlöning.

I en inom första kammaren väckt, till lagutskottet hänvisad motion nr 32, vilken behandlats av första lagutskottet, hade herrar *Bergqvist* och *Klefbeck* hemställt, att riksdagen ville för sin del besluta, att 10 § i lagen om reglering av prästerskapets avlöning den 9 december 1910 skulle erhålla följande ändrade lydelse:

Församling må äga att höja den lön, som Konungen enligt denna lag för viss tjänst bestämt, dock att för sådant beslut fordras, att minst tre fjärdedelar av de närvarande rösta därför. Beslutet skall för att vinna bindande kraft underställas Konungens prövning och stadfästelse.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte i anledning av förevarande motion för sin del antaga följande

LAG

om ändrad lydelse av 10 § i lagen om reglering av prästerskapets avlöning den 9 december 1910.

Härigenom förordnas, att 10 § i lagen om reglering av prästerskapets avlöning den 9 december 1910 skall erhålla följande ändrade lydelse:

Beslutar församling med minst tre fjärdedelar av de i omröstningen deltagandes röster att höja lön, som Konungen enligt denna lag för viss tjänst bestämt, skall det beslutet, för att vinna bindande kraft, underställas Konungens prövning och fastställelse.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr Björck: Herr talman, mina herrar! Den fråga, som här föreligger till behandling, är ingalunda ny. Prästlönelagen tillkom ju, som vi veta, efter mycket ingående utredningar och överläggningar. Det är anmärkningsvärt, att den formulering, som lagutskottet nu enhälligt föreslår till antagande, förelåg i Kungl.

Ang. ändring
i lagen om
reglering av
prästerskapets
avlönning.
(Forts.)

Maj:ts proposition åren 1908 och 1909, ehuru den bägge gångerna blev av riksdagen i överensstämmelse med ett enhälligt utskotts hemställan avslagen. Då Kungl. Maj:t år 1910 framlade lagförslag i prästlöneregleringsfrågan, på grund av vilket förslag den nuvarande prästlönelagen tillkom, så hade Kungl. Maj:t ställt sig riksdagens önskemål till efterrättelse vid formuleringen av den nyss upplästa paragrafen. Det höjdes vid det tillfället icke någon röst däremot, att för att en församling skall kunna höja lönen för en präst, $\frac{3}{4}$ av församlingens hela röstetal skall hava givit sin anslutning till förslaget.

Motionärerna kräva nu i överensstämmelse med Kungl. Maj:ts år 1909 av riksdagen avslagna förslag, att denna bestämmelse skall ändras så, att för sådan höjning endast $\frac{3}{4}$ av de i omröstningen deltagande behöva rösta.

Den frågan uppställer sig nu: Vad är anledningen till att riksdagen med sådan hårdhet fäst bestämda garantier vid församlingens rätt att företaga en höjning av en av Kungl. Maj:t enligt av riksdagen föreslagna grunder fastställd lön? Det är helt säkert i första rummet de erfarenheter, som gjorts bland landsbygdens befolkning, och vilka här i kammaren särskilt tolkats av den nu tyvärr icke längre i kammaren närvarande representanten på Skaraborgsbänken herr Carl Persson i Stallerhult, vilka därvidlag varit vägledande. Det är ju så, att prästen i sin egenskap av kyrkostämmans ordförande och på grund av sin ställning i kommunen har en mycket auktoritativ position, och det ligger i sakens natur, att det för församlingens medlemmar skall innebära ganska stora obehag att opponera sig mot även ganska ohemula anspråk från prästerskapets sida på löneförhöjning. Erfarenheterna under gånga tider hava gjort, att befolkningen funnit det nödvändigt att kräva garantier mot prästens missbruk av sin maktställning i förevarande hänseende. Det gäller en grannliga sak, och det duger icke, att medgiva en tillfälligt hoptrummad majoritet, kanske utgörande blott en liten del av församlingen, rätt att på en stämma ålägga församlingen i sin helhet utgifter av ofta nog så tyngande slag.

Nu kan det ju invändas mot detta resonemang, att det är uppkonstruerat och att några grundade farhågor i detta avseende icke längre äro för handen. För att visa, att jag härvid icke ser förhållandena onödigt mörka skall jag be att få anföra ett par exempel, som visserligen icke avse tillämpningen av nu förevarande paragraf, men som dock ådagalägga, hur en beskäftig och formuleringsskicklig kyrkostämмоordförande kan förvrida synen på en församling, när han så vill. Jag har två alldeles likartade exempel.

Det ena exemplet är hämtat från min egen hemstad Jönköping, där för någon tid sedan prästlöneregleringssakkunniges förslag till löneroglering för prästerskapet i Jönköping förelåg till behandling. Det stod i kallelsen till stämman: »Yttrande rörande prästlöneregleringssakkunniges förslag till löneroglering för prästerskapet i Jönköping.» Det var ju en ganska neutral rubrik och icke ägnad att

uppväcka något sötrre intresse. En bidragande orsak till att avslutningen till stämman ej blev så livlig var nog också, att det rådde en märkvärdig långsamhet på tryckeriet, där kyrkorådets förslag skulle tryckas, en långsamhet, som resulterade i, att ingen av stadens tidningar blivit i tillfälle att på förhand meddela vad saken gällde och vad kyrkorådet hade föreslagit. De få personer, som kommo på stämman, överraskades emellertid av den nyheten, att det gällde upprättandet av åtminstone en ny kyrkoherdebefattning. och jag tror också ytterligare någon annan prästerlig tjänst i staden. Saken tillstyrktes i en hastig vändning av det fåtal personer, som kommit till stämman, och med detta tillstyrkande gick ärendet till Kungl. Maj:t. Efteråt besinnade man sig och ställde till protestmöten och överklagade stämman såsom icke lagligen utlyst, men Konungens befallningshavanade resolverade att stämman finge anses lagligen beredd. Och obestriddigen rörde det sig om ett yttrande rörande prästlöneregleringssakunnigas förslag. Att detta emellertid innebar en väsentlig utökning av antalet prästerliga tjänster, om den saken hade befolkningen svävat i fullständig okunighet, då ingen, allra minst prästen, därom lämnat upplysning. På den stämman, där sedermera klagomål i saken väcktes, visade det sig att det var en mycket stark minoritet, som var emot denna ökning och yrkade klagomålets gillande.

Ett alldeles likartat fall kan anföras från en annan landsända, och även detta fall har låtit mycket tala om sig i tidningarna. Den historien torde kunna verifieras av en annan representant i kammarerna; det var i Dalarna. Där angavs, såvitt jag kan minnas, ordagrant samma rubrik: »yttrande rörande prästlöneregleringssakunnigas förslag till löneroglering», och under denna rubrik framkom förslag att man skulle inrätta en komministerstjänst i socknen. I socknen fanns icke något särskilt kyrkligt intresse, och det var endast ett tiotal medlemmar närvarande på stämman, efter vad jag erinrar mig. Emellertid hindrade icke detta domkapitlet att framhålla och biskopen att vitsorda, att det rådde ett starkt kyrkligt intresse i Malungs församling, varför dess hemställan angående tillsättande av en komminister ansågs böra villfaras. Kammarkollegium anförde i sin tur, att man visserligen kunde vara tveksam om behövligheten av den nya befattningen, men på grund av det kyrkliga intresse inom församlingen, som vitsordats av biskopen och domkapitlet, så hemställdes att ytterligare en komministertjänst måtte inrättas. Den nya tjänsten blev av en föregående regering beviljad. Befolkningen i Malung blev — med undantag av dem, som varit med på stämman — högst övveraskad, när den erfor att det annonserades en komministerstjänst i församlingen och att det ut-sattes provdagar. En deputation begav sig till Stockholm för att protestera hos den nuvarande regeringen, men denna kunde, efter vad jag hört av församlingens representanter, icke göra något för att avstyra saken, då komministertjänsten redan av Kungl. Maj:t beviljats för de närmaste 20 åren. Därav följde nu för församlingen förpliktelse att bygga prästgård, och biskopen ville därjämte att för-

*Ang. ändring
i lagen om
reglering av
prästerskapets
avlönning.*

(Forts.)

Ang. ändring
i lagen om
reglering av
prästerskapets
avlönning.

(Forts.)

samlingen skulle uppföra ett kapell, men i den punkten var det lyckligtvis fråga om ett frivilligt åtagande, och då det kyrkliga intresset, som sagt, icke var så synnerligen stort, så fann församlingen rådligast att låta kapellet anstå.

De anförda exemplen visa, att en försåtlig formulering av ett ärende på föredragningslistan kan vara tillräcklig för att bestämt förhindra att den verkliga folkmeningen kommer till uttryck vid den stämman, där ärendet skall komma före. Det är också säkerligen erfarenheter av denna art, som för riksdagen 1908, 1909 och 1910 varit avgörande, då man från dess sida krävt alldeles bestämda garantier mot att prästen i egenskap av kyrkostämmans ordförande skulle kunna utnyttja sin ställning till att förvända synen på församlingen i en sådan fråga, som ekonomiskt berör honom själv.

Nu ha motionärerna till stöd för sitt yrkande på en förändring av paragrafen åberopat bland annat den rådande dyrtiden och vidare den genomförda rösträttsutvidgningen, som skulle göra det praktiskt taget omöjligt att få fram till en stämman tre fjärdedelar av församlingens hela röstetal.

I detta sista måste jag ge dem rätt. Den garanti, som riksdagen krävt, är säkerligen enligt nuvarande rösträttsbestämmelser onödigt stark, och det bör därför givetvis tagas i övervägande, i vad mån en lindring må kunna medgivas. Lagutskottet har emellertid genom att tillmötesgå motionen ändrat de nuvarande garantierna på ett sådant sätt, att man icke längre skulle erhålla några sådana garantier alls. Ty man kan icke säga, att $\frac{3}{4}$ av de i omröstningen deltagandes röster utgöra garanti för att ett förslag om löneförhöjning uppbäres av en mera allmän mening inom församlingen, och detta anser lagutskottet fortfarande böra vara fallet, om en sådan löne reglering skall kunna genomdrivas. Visserligen skall förslaget fortfarande gå till Kungl. Maj:t för att vinna nödig stadfästelse. Icke heller detta innebär någon garanti, då Kungl. Maj:t givetvis endast kan pröva, huruvida beslutet är tillkommet i laga ordning och icke är i tillfälle att underkasta det någon realprövning, huruvida församlingens majoritet verkligen velat vara med om att ge en präst ifrågavarande löneförhöjning.

Alltså är jag ense med motionärerna och lagutskottet så långt, att jag anser att det bör tagas i övervägande, om icke de garantier, som dessa bestämmelser nu innebära, kunna vinnas på andra vägar. I det fallet är jag i den lyckliga situationen att kunna peka på att hela frågan om prästlönelagen — genom en petition, som inkommit från allmänna svenska prästföreningen och som 1917 remitterades till kyrkofondskommittén — är under revision. Kyrkofondskommittén kunna givetvis så småningom förväntas komma in med förslag till reviderad prästlönelag. Det måste då sägas vara ytterligt olämpligt och fullkomligt i strid med det sätt, varpå riksdagen i sådana fall plägar handla, om man nu på enskild motionärs framställning skulle ändra på en del av denna lag, en del, som riksdagen icke förut varit sinnad att avfatta, så att garantierna skulle

falla bort. För prästernas del kommer icke ett uppskov med en ändring av lagen att vålla något obehag. Utredning håller på att verkställas, det är möjligt kanske att det från lagutskottets sida har gjorts undersökning i detta fall och att man från lagutskottet också kan få upplysning om hur det gestaltar sig med denna remiss till kyrkofondskommittén. Kanske kan förslag till lag komma fram redan nästa riksdag. Då skulle kyrkomötet år 1920 kunna bekräfta lagen. Även om vi i dag skulle besluta någon ändring, kan denna icke vinna laga kraft, förrän kyrkomötet därå givit sin fastställelse, följaktligen icke förrän 1920.

Ang. ändring
i lagen om
reglering av
prästerskapets
avlönning.
(Forts.)

Med hänsyn till att någon anledning till brådska absolut icke synes mig föreligga, och då det här framställda förslaget till revision av en viss del av prästlönelagen, sopar bort de garantier, som riksdagen varit angelägen att åvägabringa, utan att tillfredsställande garantier av annan art sättas i stället, ber jag, herr talman, att få yrka avslag på utskottets framställning.

I detta anförande instämde herrar *Olofsson, Karlsson* i Sandviken, *Sävström, Jansson* i Falun, *Aarnseth, Olsson* i Morastrand, *Persson* i Norrköping, *Möller* och *Hamrin*.

Herr *Pettersson* i Södertälje: Herr talman, mina herrar! Den föregående ärade talaren sökte göra gällande, att, om riksdagen nu bifaller detta förslag, så skulle, om det bleve fråga om att fatta beslut om en ökning av en prästlön, garantier komma att saknas mot att ett sådant beslut kunde genomdrivas mot en allmän folkmening i församlingen. Jag vill i anledning härav till en början erinra, att vi i förordningen om kyrkostämman ha en del bestämmelser, som just avse att trygga mot överraskningar från ordförandens sida. Vi ha sålunda i 12 § en föreskrift, som säger, att tillkännagivande om tid och ställe för kyrkostämman bör införas i en eller flera tidningar i orten, såvida icke beträffande särskilt ärende, som fordrar skyndsamt behandling, hinder däremot möter. Det föreskrives vidare, att kyrkostämman skall besluta, i vilka tidningar kungörelse om kyrkostämman skall införas, och i händelse en minoritet, utgörande $\frac{1}{3}$ av de närvarande, påyrkat få dylika tillkännagivanden införda i någon annan tidning än de förut bestämda, skall tillkännagivandet införas jämväl i denna tidning. Vidare finnes det i kyrkostämmoförordningen en föreskrift, som säger att de ärenden, som på kyrkostämman företagas till avgörande, skola vara vederbörligen beredda.

Redan dessa bestämmelser jämte föreskriften att de beslut, varom här är fråga, skola underställas Kungl. Maj:ts prövning och fastställelse, innehålla, praktiskt sett, en ganska god garanti mot obehagliga överrumplingar. Härtill skulle ytterligare komma den garantien, att för beslut om ökning av prästlön skulle erfordras $\frac{3}{4}$ majoritet av de i omröstningen deltagandes röster. Vi ha ju i kommunalförordningarna bestämmelser, enligt vilka det fordras en kvalificerad majoritet för vissa beslut, och den majoriteten utgör

Ang. ändring $\frac{2}{3}$ av de röstades röster. I detta fall skulle uppställas ett väsentligt strängare krav på kvalificerad majoritet; här är det $\frac{3}{4}$, som fordras för att ett beslut skall kunna komma till stånd. Jag tror, att detta i de allra flesta fall skulle visa sig vara tillräckligt.

(Forts.)

Nu har visserligen den föregående talaren åberopat ett par fall, då enligt hans mening beslut i kyrkostämman genomdrivits på överraskningens väg, utan att församlingens majoritet varit i tillfälle att vederbörligen göra sin mening gällande. Jag kan ej se, att han har alldeles rätt i detta. Ty i bägge fallen voro ju de ärenden, som skulle förekomma på kyrkostämman, angivna i kungörelsen om stämman, låt vara att detta kunnat ske på ett mera detaljerat sätt. Vederbörande hade sålunda haft anledning att taga reda på, vilka ärenden som härmed avsågos och som skulle bliva föremål för behandling på stämman. Att de då icke passat på att göra sin rätt gällande, måste i väsentlig mån tillskrivas deras försummelse. Men i alla fall, även om det erkännes, att det kan förekomma missbruk i en sådan här sak, och det vill jag ej förneka, så är det väl ej skäl att motsätta sig en förändring, som för övrigt motiveras av ganska starka billighetsskäl. Ty vad är det här fråga om? Jo, här är fråga om att göra det möjligt för församlingen att verkligen få åtnjuta den rätt och befogenhet, som enligt prästlönereglingslagen blivit församlingen tillerkänd, nämligen att höja lönen för en präst, om det visar sig erforderligt. Den föregående talaren har nämligen erkänt, att det med de förändrade rösträttsbestämmelser, som enligt fjolårets beslut gälla, blir praktiskt taget omöjligt att åstadkomma en sådan majoritet som nu fordras, nämligen $\frac{3}{4}$ av hela församlingens rösttal. Jag tycker, att, då man gör det erkännandet, så har man i och med detsamma erkänt, att här kräves en lagändring. Jag trodde också, då talaren kommit så långt i sitt nyss hållna anförande, att han skulle sluta med att föreslå en skrivelse i ämnet. Men det gjorde han icke, utan han yrkade avslag å förslaget. Detta synes mig ej väl stå tillsammans med den uppfattningen, att de nuvarande bestämmelserna praktiskt omöjliggöra för församlingen att besluta en löneförhöjning, om så är nödvändigt.

Nu sade visserligen den föregående talaren, att prästerskapet kommit med en petition i ärendet och att saken därför skulle bliva föremål för prövning i alla fall. Ja, det är möjligt, men det må väl ändå erkännas, att saken får en annan betydelse, om riksdagen uttalar sin mening, än om en korporation av präster uttalar ett önskemål.

Det förekommer ju i vårt land att församlingsborna ej intaga samma ställning till prästerskapet i religiöst avseende. Men vilken ställning man än i det fallet må intaga, så borde man kunna enas om att även här erkänna riktigheten av den gamla grundsatsen, att arbetaren är sin lön värd. Prästerskapet har nämligen åtskilliga bestyr, oavsett det religiösa förhållandet till församlingen, och dessa bestyr kunna växa så hastigt och i så hög grad under en löpande lönereglingsperiod, att det är obilligt att icke den ökningen får motsvaras av en löneförhöjning. Då bör det också vara möjligt

för församlingen att i sådana fall tillgodose rättvisans och billig-^{Ang. ändring i lagen om reglering av prästerskapets avlöning.}hetens krav. Och jag kan ej se, att det är någon större risk för enad med att biträda utskottets hemställan, som endast avser att bereda församlingen möjlighet att besluta en löneförhöjning.

Jag ber sålunda, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Bengtsson i Norup: Herr talman, mina herrar! Denna fråga är icke en så enkel löne regleringsfråga som lagutskottets ärade ordförande och utskottet vill göra den till. Den griper även in i församlingarnas ekonomi på ett ganska kännbart sätt, som jag skall söka påvisa. Innan jag övergår till detta, skall jag ge mitt erkännande åt vad utskottets ordförande nyss sade, att arbetaren är sin lön värd, och jag är övertygad om, att det i detta fall bör ske en reglering med avseende på prästernas löner i likhet med vad som ägt rum i fråga om andra statens ämbets- och tjänstemäns löner. Att man skall hålla prästernas löner nere av vissa skäl, kan jag icke vara med om, utan dessa män böra avlönas efter sin insats i samhället. Att deras löner äro låga måste erkännas, men de ha också fått och få dyrtidstillägg, så länge dyrtiden varar.

Jag skall nu be att få erinra om den strid, som stått rörande denna fråga under flydda tider. Som vi känna, ha prästernas löner förut vilat på jordbruket. I vissa kommuner kan en jordbrukare ha fått betala ett eller två hundra kronor, medan en inkomsttagare, som förtjänat 25,000 kr. om året, icke betalar mera än sin personliga avgift. Härutinnan har man sökt bringa rättelse genom den nya regleringen, ty av riksdagen har erkänts det orättvisa däri, att denna börda vilat endast på vissa lager av befolkningen. När nu en sådan reglering kommit till stånd i och med upprättandet av kyrkofonden, så är det ju riksdagens mening, att prästernas löner skola utgå ur denna fond, och efter hand som så sker blir det statens skyldighet i stället för kommunernas att tillse, att dessa befattningshavare få ordentliga löner. Den kommitté, som gjorde förarbetet för kyrkofondens inrättande, begärde att utom den lön, som Kungl. Maj:t reglerade, skulle också kommunerna ha rätt att göra tillskott, men med villkor, att detta icke på något sätt skulle inverka på den från kyrkofonden utgående ersättningen, utan skulle denna förhöjning drabba endast de inom kommunen boende. Detta godkändes av Kungl. Maj:t vid förslaget framläggande för 1909 års riksdag, men det utskott, som behandlade frågan, tog avstånd från denna princip, vilken både kommittén och Kungl. Maj:t anslutit sig till. Och det är ganska anmärkningsvärt att ta del av vad särskilda utskottet vid 1909 års riksdag yttrar härom i sitt betänkande. Detta yttrande refereras i nu föreliggande utlåtande på följande sätt: »Särskilda utskottet vid 1909 års riksdag ansåg emellertid, att, då ett beslut enligt 13 § (9 §), vilket kunde utöva ganska kännbart inflytande på församlingens ekonomi, ej borde komma till stånd, utan att det uppbures av *en mera allmän mening*

Ang. ändring inom hela församlingen, den fordran borde uppställas, att beslutet i lagen om reglering av prästerskapets avlöning. skulle fattas med minst tre fjärdedelar av församlingens hela rösttal.»

(Forts.)

Hur skall man tolka detta, utskottets yttrande? Jo, så, att den lön, som ifrågavarande befattningshavare böra ha, är reglerad av Kungl. Maj:t och att, om den skall höjas, bör beslut härom uppbäras av församlingens så gott som alla röstberättigade. Enligt min mening är det starka skäl, som ligga till grund för bestämmelsen om tre fjärdedels majoritet av församlingens hela rösttal. Det är icke på samma sätt i nu förevarande fall som när en kommun reglerar lönerna för befattningshavare, som äro helt avlönade av kommunen. En skollärare avlönas ju till nio tiondedelar av staten, men om det gäller någon annan kommunens befattningshavare, exempelvis en fjärdingsman eller en barnmorska, då har kommunen intresse att se till, att lönen höjes så, att den kommer i nivå med den inom andra kommuner gällande. Men här är det annorlunda, ty det är ur kyrkofonden, som prästen skall avlönas, det är som statsämbetsman han uppbär lön. Nu försöker man genom lagutskottets förslag att så att säga komma in genom en bakväg och återigen lägga denna sak på kommunerna. Ingen kan förneka, att det blir betydligt lättare att få till stånd ett beslut om löneförhöjning, när härför blott erfordras en majoritet av tre fjärdedelar av de vid stämman närvarande, än om man i likhet med 1909 års utskott uppställer det kravet, att ett sådant beslut skall uppbäras av en mera allmän mening inom församlingen eller minst tre fjärdedelar av församlingens röstägande. Har nu en gång denna orättvisa gent emot bondebefolkningen blivit avskaffad och skyldighet att bidraga till prästerskapets avlöning pålagts alla skattedragande, så bör riksdagen vidhålla den ståndpunkten och vara vaksam mot ändringar härutinnan. Med allt erkännande av den synpunkten om liten lön särskilt i dessa dyrtider vill jag erinra, att de medel, som erfordras för att bereda prästerna högre avlöning, icke böra tagas från kommunerna utan ur kyrkofonden. Jag vill allvarligen lägga landsbygdens representanter på hjärtat att besinna det orättvisa i att lägga på bondeklassen och landsbygdens befolkning nya bördor, dessa bördor böra läggas såsom de en gång blivit av riksdagen lagda. Vi ha nog av skatter i kommunerna ändå utan att behöva påtaga oss nya, vilket enligt lagutskottets förslag om $\frac{3}{4}$ majoritet skulle kunna ske genom beslut av ett fåtal av kommunens röstberättigade. Förslaget innebär nämligen, att om exempelvis 16 personer äro närvarande vid en stämma, skola 12 kunna bestämma om vad socknen skall betala tjugo år framåt i lön till präst.

Nu uttalade utskottets ordförande sin förvåning över, att man yrkade avslag på utskottets förslag, då man erkänner, att lönerna äro låga. Jag finner det emellertid icke alls förvånande, att man yrkar avslag, ty man åsyftar härmed, att frågan skall komma i annat läge än vad som blev fallet genom ett bifall till utskottets förslag; man åsyftar endast att löneförhöjningen skall tagas från det håll, där den bör tagas.

Herr Björck har erinrat om, att en utredning härutinnan pågår, och då vi ha herr ecklesiastikministern här närvarande, torde vi kanske av honom kunna få upplysning om hur ärendet ligger, och om vi icke ha något att vänta i detta fall.

*Ang. ändring
i lagen om
reglering av
prästerskapets
avlönning.
(Forts.)*

Jag tillåter mig sålunda, herr talman, att yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr Söderberg: Herr talman, mina herrar! Då jag deltagit i denna frågas behandling i utskottet och givit min anslutning till det resultat, vartill utskottet kommit, ber jag att med några ord få säga, varför så skett.

Jag kan icke förstå, att det är riktigt att först ge kommunerna rättighet att besluta i en viss sak men strax därefter införa en bestämmelse, varigenom man omöjliggör för kommunerna att använda sig av den rätt de fått i ett föregående stadgande. Det må nu möjligen vara så, att man med de gamla rösträttsbestämmelserna kunnat i flertalet kommuner få ihop den majoritet av tre fjärdedelar av de röstberättigade, som erfordras för beslut i sådana frågor, som det här gäller, men hur det skall vara möjligt med de nya rösträttsbestämmelserna, kan jag icke förstå. Som jag ser saken, förefaller det lämpligast att, försåvitt man icke vill gå med på utskottets förslag, säga ifrån, att församlingen icke har rätt att öka den lön, som Kungl. Maj:t fastställt enligt den nya löneregleringslagen — då har man åtminstone givit klart besked. Såvitt jag förstår innebära de nuvarande bestämmelserna ungefär detta. Dessutom förefaller det mig ur rent demokratisk synpunkt icke vara särdeles tilltalande att ha rena undantagsbestämmelser i vissa fall, och det måtte väl ändå den gällande förordningen vara. Skulle man gå med på lagutskottets förslag, så blir garantierna minst lika starka som de andra garantier, med vilka man kringgärdat beslut om kommunernas utgifter.

Så en annan sak. Jag tycker icke heller, att det är tilltalande att på en bakväg införa rösträtt för hemmasittare, och det är vad som sker i detta fall.

Nu har herr Björck givit ett par exempel på hur det kan gå till i vissa församlingar, beroende därpå, att kyrkoherden är kyrkostämmans ordförande, varigenom han kan i någon mån inverka på möjligheten för sockenborna att få kännedom om de ärenden, som skola förekomma på stämman. Men jag ber få fästa uppmärksamheten på, att de exempel herr Björck andragit icke hänföra sig till den fråga, det här gäller, utan till något helt annat. Och om det nu är möjligt för en kyrkostämmans ordförande att, ifall det gäller utökning av antalet präster i församlingen, formulera en kungörelse härom litet svävande och otydligt, lär det icke vara så lätt att formulera en kungörelse, där det gäller förhöjning av kyrkoherdens eller prästens lön, på sådant sätt, att det icke framgår vad det är fråga om. Då en sådan stämma alltid skall kungöras i laga tid, blir saken i de flesta fall tillräckligt känd för att det icke skall bli

Ang. ändring i lagen om reglering av prästerskapets avlöning.

(Forts.)

en tillfälligt hoptrummad liten minoritet inom församlingen, som beslutar i ett dylikt ärende.

Det finns ju många skäl, som kunna tala för att en församling vill under pågående löneruleringsperiod, vilken enligt gällande lag omfattar 20 år, höja avlöningen till prästerskapet. Ett skäl, som för mig är särskilt viktigt, är att församlingens invånarantal kan under dessa 20 år ha så väsentligt ökats, att bara det utgör tillräckligt skäl för att höja lönen. Jag bor i en församling, där invånarantalet på kortare tid än 10 år mer än tredubblats. Om det skett under en löneruleringsperiod, så hade det nog funnits skäl att i en sådan församling se till, att man kunde höja lönen, försävt man icke vill ställa sig på den ståndpunkten, att det här är fråga om tjänster, som man skall se till att avlöna på sådant sätt, att ingen vill ha dem, men då är man inne på en ny fråga. Så länge tjänsten finns till, bör dess innehavare avlönas ordentligt. Det är åtminstone min uppfattning. En annan fråga blir som sagt, om tjänsten skall finnas till eller icke, men det hör icke hit.

Herr talman! På dessa skäl skall jag be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Björck: Herr talman! Då från lagutskottets ärade ordförande till försvar för utskottets förslag erinrades om att de bestämmelser, som för närvarande finnas i fråga om utsättande och bestämmande av tid för kyrkostämman, skulle vara ägnade att hindra eventuella övergrepp av en minoritet, vill jag framhålla, att han dock glömmer, att *trots* dessa bestämmelser ha fall, sådana som av mig anförts, inträffat. Ärendena voro visserligen vederbörligen beredda av kyrkorådet, men vad hjälper det, om medborgarna ej komma i tillfälle att få del av kyrkorådets yttrande, på grund av ett eller annat svepskäl. De garantier, som utskottets ordförande pekade på, äro sålunda icke tillräckliga gent emot eventuella överraskningar.

Jag ber att särskilt få understryka, att när det gällde att försvara den föreslagna förändringen, herr Pettersson i Södertälje därvid uttryckte sig så blygsamt som att denna garanti i de *flesta* fall skulle vara tillräcklig. Han medger sålunda, att den icke är tillräcklig i *alla* fall, och därmed lämnar man alltså den kloka ståndpunkt, som 1908, 1909 och 1910 års riksdagar varit angelägna om att hävda. Om lagen nu skulle vara sådan, att den öppnar möjlighet att i *något fall* kränka församlingens rätt, tycker jag, att redan denna utsikt, denna möjlighet, skulle vara alldeles tillräcklig för att motivera att vi i dag avvisa den föreslagna formuleringen.

Jag vill vidare säga, att jag tror, att en ordskicklig präst mycket väl är i stånd till att ge ärendet en sådan rubrik på föredragningslistan, att den stora massan av församlingsborna kan hållas i okunnighet om vad det verkligen är fråga om. Efter det jag framdragit de exempel jag nyss erinrade om, har från åtskilliga kamrater här i kammaren framdragits alldeles liknande erfarenheter om den formuleringsskicklighet, som stundom lägges i dagen av präster-

skapet, då det gäller att i tysthet genomföra mera ljusskygga planer.

Nu ansåg lagutskottets ärade ordförande, att jag borde konsekvent ha påyrkat en skrivelse till Kungl. Maj:t, under förmenande att det bleve en helt annan auktoritet, om riksdagen begärde revision av prästlönereglingslagen än om en korporation av präster begärde det. Jag vet inte, om möjlighet finnes att grundlagsenligt yrka revision av hela prästlönereglingslagen med ledning av denna motion. Och jag håller före, att revisionen bör företagas i ett sammanhang. Det duger ej att reparera en viss paragraf i viss riktning i överensstämmelse med en framkommen motion, som ger uttryck åt den närmast intresserade partens önskemål, vilka äro alldeles motsatta församlingarnas.

Det är möjligt, att vi kunna få tillfälle att från vederbörande departementschef erhålla ett svar på den fråga, som en föregående talare framställde och vilken fråga jag vill understryka, nämligen huruvida den utredning, som är anbefalld på grund av prästföreningens framställning, fortskridit så långt, att man kan vänta ett förslag till nästa riksdag i denna sak. Är detta fallet, vill jag erinra om att under sådana omständigheter blir detta förslag lag lika fort, om det antoges i dag eller nästa år, ty detsamma måste underställas kyrkomötet 1920 och kan träda i kraft först då det vunnit dettas sanktion. Det finns sålunda ingen anledning att förivra oss och godtaga en olycklig formulering av en viktig paragraf.

Den föregående ärade talaren ingick i sitt anförande i polemik mot en ståndpunkt, som ingen här i kammaren företrätt, då han urgerade, att man på en bakväg ville insmyga bestämmelser som tryggade rösträtt för hemmasittare. Man kan ju dock icke införa bestämmelser, som redan finnas! Jag har för min del erkänt, att dessa bestämmelser ej äro tillfredsställande formulerade, men å andra sidan äro lagutskottets bestämmelser ännu mycket mindre tillfredsställande, då de icke trygga församlingen mot en minoritets eller en prästs övergrepp. Herr Söderberg förmenar, att man bör gå med på lagutskottets förslag, då man ej kan godtaga de nuvarande bestämmelserna. Detta är en förhastad slutsats. Jag kan visserligen ej godtaga de nuvarande bestämmelserna, men jag vill, att dessa frågor skola avgöras i ett sammanhang och att den ena paragrafen skall skärskådas i jämförelse med de andra. Det duger inte enligt min mening att ge avkall på de garantier, som riksdagen en gång krävt och krävt med rätta, det visar erfarenheten. Det är ansvarslost att ersätta dem med bestämmelser, som dock teoretiskt sett innebära möjlighet för en företagsam präst att bestämma sin egen lön.

*Ang. ändring
i lagen om
reglering av
prästerskapets
arvlöning.*

(Forts.)

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Rydén:
Herr talman! Det har framställts till mig en fråga rörande det läge, i vilket förarbetet med revisionen av prästlönereglingslagen befinner sig. Jag måste bli mycket kortfattad, därför att jag på

Ang. ändring
i lagen om
reglering av
prästerskapets
avlönning.
(Forts.)

rak arm har att svara på den nu framställda interpellationen. Jag kan endast ge några upplysningar hert summeriskt.

Det har mot prästlönerregleringslagen, särskilt från prästerligt håll, riktats en hel rad anmärkningar, som beröra ett stort antal av lagens paragrafer. En bland dessa anmärkningar gäller dels 9 § uti lagen, dels 10 §, eller den paragraf, varom nu är fråga. § 9, som innehåller det ursprungliga, grundläggande stadgandet angående ifrågavarande röstpluralitet, lyder så: »Finner Konungen prästerlig tjänst, om vars bibehållande eller inrättande framställning blivit gjord, icke vara för själavårdens behöriga handhavande nödig, må Konungen likväl medgiva, att sådan tjänst bibehålles eller inrättas, därest församlingen med minst tre fjärdedelar av dess hela röstetal efter röstvärdet beslutat utgöra vad utöver de i § 19, 2. 3 och 4 mom. omförmälda tillgångar erfordras till bestridande av den lön Konungen enligt denna lag bestämmer.» Detta handlar sålunda om det fall, att församlingen vill ha prästerlig tjänst utöver den, som Konungen prövar skäligt. Så kommer i § 10 en bestämmelse, för den händelse församlingen vill ge lön utöver vad den av Konungen prövade och fastställda lönerregleringsresolutionen innehåller. Den lyder så: »Beslutar församling med den röstövertikt, som i 9 § för där angivet fall stadgas, att höja lön, som Konungen enligt denna lag för viss tjänst bestämt, skall det beslutet, för att vinna bindande kraft, underställas Konungens prövning och fastställelse.»

Anmärkningar ha, som nämnts, riktats mot båda dessa paragrafer, och det torde ej vara något tvivel om, att båda dessa paragrafer måste anses vara alltför strängt formulerade, sådana som de nu äro. Dessa anmärkningar, vilka, som jag nyss påpekat, beröra en hel rad andra stadganden i lönerregleringslagen, ha samlats i tre stora framställningar till Kungl. Maj:t. Den första inlämnades hösten 1917, strax innan jag tillträdde mitt ämbete, utav den allmänna svenska prästföreningen och innehöll begäran om en allmän revision av lagen. Den remitterades av den dåvarande regeringen till kyrkofondskommittén för dess yttrande. Sedermera, litet längre fram på hösten, sedan jag blivit chef för ecklesiastikdepartementet, inlämnade biskopskonferensen en framställning om en allmän revision av prästlönerregleringslagen. Slutligen togs frågan upp vid 1918 års allmänna kyrkomöte, som också avlämnade en skrivelse till Kungl. Maj:t med samma yrkande. Härjämte har förekommit en hel rad av separata framställningar, som röra olika detaljer i lagen. Alla dessa framställningar hava i överensstämmelse med vad som skedde första gången, före mitt tillträde till ämbetet, överlämnats till kyrkofondskommittén för att av denna prövas. Denna kommitté har ju varit sysselsatt med åtskilligt annat än detta, och bland annat har ju frågan om krigstidstillägg för prästerskapet tagit en väsentlig del av kommitténs arbete i anspråk.

Jag har förhört mig om det nuvarande läget beträffande detta utredningsarbete, och saken ligger så, att en del förarbeten äro undångjorda i fråga om den allmänna revisionen. Huruvida arbetet kan slutföras så tidigt, att ett förslag kan framläggas för nästa

riksdag, kommer att i någon mån bero på, huruvida det blir andra frågor, som tränga sig fram till prövning och avgörande före denna. Jag kan följaktligen efter det samtal, jag haft med kommitténs ordförande, icke bestämt uttala mig om, huruvida kyrkofondskommittén kommer att slutföra sina arbeten i nu berörda avseenden så snart, att proposition kan föreläggas nästa riksdag. Jag kan, som sagt, ej säga detta bestämt, men i varje fall är man sysselsatt med denna sak, och man har icke uppgivit förhoppningarna, att så skall kunna ske.

*Ang. ändring
i lagen om
reglering av
prästerskapets
avlönning.*
(Forts.)

Detta är de upplysningar, jag har att lämna angående frågans läge. Det förefaller väl kammaren naturligt, att jag i övrigt icke blandar mig in i den diskussion, som här pågår, då det ärende, som behandlas, ej blivit väckt av Kungl. Maj:t.

Herr Bäckström: Herr talman! Jag kan vara med om såväl utskottets som motionärernas förslag i förevarande fråga rätt långt, särskilt när det gäller, att lönerna böra sättas så för prästerskapet, att de motsvara de krav, som ställas på detsamma. Men när man ser på det förslag till förfaringssätt vid omreglering av prästerskapets avlöning, som uppställts av både motionärerna och utskottet, måste man bli minst sagt betänksam. Det gäller nämligen ett upprivande av de av riksdagen tidigare uppställda garantierna i denna fråga med hänsyn till, att icke de beslut, som fattas, skola bli en menighet till förfång eller kränka den enskildes rätt. I en så grannliga sak som den föreliggande måste det alltid handlas med synnerlig försiktighet och i full överensstämmelse med flertalets mening inom den beslutande församlingen. Skulle nu det förslag, som utskottet har framlagt, vinna kammarens och riksdagens bifall, ja, då skulle säkert ofantligt många överraskningar för de skattedragande förekomma, än här än där. Underliga sätt begagnas vid utlysandet och hållandet av stämmor. Det är oss alla bekant, att med det sätt, som redan nu användes, omfattande beslut kunna tillkomma, fattade av en tillfälligt hoptrummad liten klick personer, och denna beaktar ofta alls inte de skattebördor, som därigenom påläggas helt andra än dem, som besluta i frågan. I vidsträckta landskommuner är det rätt svårt för dem, som bo avlägset från kyrkplatsen, att följa med och taga reda på, när stämmor skola hållas och än svårare att inställa sig alla gånger, de ha intresse av ett ärende, som föredrages. Det hjälper föga med de garantier, som lagen redan innehåller och vilka utskottets ärade ordförande pekade på, ty trots dessa inträffar det, som vi alla veta och som jag redan sagt, händelser, som måste betecknas som rena överraskningar.

Den fråga, som nu bragts på tal, förlorar helt säkert ingenting på, att den får vila något år. Den av herr Björck omnämnda petitionen drager ju med sig en utredning, vars resultat i sin tid kommer fram, och av herr statsrådet har nyss antytts, att det arbetas på hithörande frågor, och att förslag torde föreligga om ej till nä-

Ang. ändring i lagen om reglering av prästerskapets avlöning.
(Forts.)

sta, så i varje fall till en av de allra närmaste riksdagarna. I alla händelser blir det ju färdigt, innan det ordinarie kyrkomötet sammanträder, så att det kan föreläggas detsamma och bliva lag fullt lika tidigt, som om ett förhastat beslut nu skulle komma till stånd därigenom, att utskottets förslag vunno bifall.

Det har ju också varit på tal, såväl vid sista urtima riksdag såväl som vid innevarande lagtima, att kyrkofullmäktige skulle införas. Kommer denna institution till stånd, så avvärjas ju de farhågor, som utskottets ärade ordförande omnämnde, att beslut, som lagen avser, aldrig kunna komma att fattas, enär $\frac{3}{4}$ av alla röstägande icke kan vara närvarande och fatta beslut på stämman Därigenom möjliggjordes även, att prästernas intresse tillgodosåges på ett sätt, som jag tror alla skulle kunna gilla.

I korthet sagt ber jag att få instämma med dem, som helt yrkat avslag på utskottets hemställan.

Herr Olsson i Kullenbergstorp: Herr talman, mina herrar! Här ha under de senaste åren flera nya lönerogleringar för präster trätt i kraft, och vi ha därigenom fått en smula erfarenhet på detta område beträffande en del detaljer, som följa med dessa regleringar. Det har inte kunnat undgås, att man funnit åtskilliga av dessa lönerogleringsförslag så avfattade, att de skulle varit nära nog ogenomförbara, om man följt dem strikt efter ordalagen. Skall nu en rättelse ske, måste denna nödvändigtvis ske kommunalt; det är alldeles tvunget, såsom det hela är förspänt. Nu gör man sig emellertid den frågan: har man med de bestämmelser, som nu gälla, den minsta utsikt att kunna företa någon sådan rättelse, om man anser, att denna vore av behovet påkallad? Därpå måste jag svara nej. De ärade talare, som förut ha uppträtt, ha sagt, att vi borde yrka avslag på utskottets förslag, att vi borde följa 1909 års riksdagsbeslut fullt och helt och ej däri göra några ändringar. Jag tror, att man vid uppgörandet av det omtvistade förslaget gick ut huvudsakligast från den synpunkten, att när det i kommunen på den 40-gradiga skalans tid fanns personer med högt röstetal, det låg närmare till hands, att det kunde åstadkommas en överrumpning, än vad nu är fallet. Men hur ställer det sig härvidlag med den allmänna rösträtten? Herrarna få väl medgiva, att det torde vara absolut omöjligt att kunna komma till något sådant resultat, när det gäller en kommunal utgift till präst och när den detaljen innefattas i lönerogleringen. Man får tänka på, att den kommunala självstyrelsen på detta område är helt och hållet suspenderad; det är alldeles omöjligt att åstadkomma något sådant, som man här har talat om.

Jag får nu också be herrarna betänka, hur det härvidlag egentligen tar sig ut. En hel massa personer komma på en stämma, där ett dylikt ärende föredrages; de äro absolut eniga om saken: så och så vilja de ha den. De kunna emellertid icke komma upp till $\frac{3}{4}$ av antalet röstberättigade i församlingen.

Jag skall icke sväva ut på detta område så mycket som de

föregående talarna gjort. Jag vill i alla fall säga, att hur mycket man reviderar och skriver, när det gäller en hel kår inom landet, så kan dock därvid ur lokal synpunkt uppstå åtskilligt, som behöver justeras till en liten smula. Det ha vi erfarenhet om på alla livets områden, och det kommer nog också att bli så här.

Jag begriper nu icke, hur den förste ärade talaren kan vara rädd för, att prästerna rent av skola löpa bort med de röstande i en församling. Nej, den tiden har varit, då sådant kunde tänkas förekomma. Det finnes för resten ett kyrkoråd, som i första hand behandlar frågorna och ser på dem. Det går icke nu för prästerna att rent av kommendera en församling. Det tidevarvet, då sådant gick för sig, kommer nog aldrig igen.

Vad som för mig är det verkligen avgörande i denna fråga är, att den kommunala självstyrelsen skall få gälla, även när det rör sig om prästens förhållande rent ekonomiskt till församlingen. Man har dock här framfört, att staten ju har reglerat detta förhållande och sagt, hur det skall vara, och att man icke skall göra några förändringar i detta.

Herr Bengtsson i Norup kom oförsiktigt nog här in på skollärarna. Skollärarna hava visserligen minimilöner, men dessa äro bestämda av staten. Skulle nu vid församlingens handläggning av en sådan fråga densamma befinnas vara vidhäftad sådant villkor, att $\frac{3}{4}$ av församlingens hela röstetal skulle förena sig därom, hur skulle det då gå för skollärarna? Det var en ömtålig sträng att slå på! Erfarenheten har här visat, att man behöver rätta till vissa förhållanden, som aldrig en lagstiftning kan förutse, och då jag för min del icke har den förskräckelse för prästerna, som man tyckes ha här i kammaren på åtskilliga håll, att de rent av släpa församlingen med sig, vart de vilja, så att den går med på allting, så vill jag också vara med på, att kommunerna också må ha frihet att rangera denna fråga på lagliga grunder.

Då man säger, att det är ingen garanti med $\frac{3}{4}$ majoritet, så tycker jag, att det är märkvärdigt av en man, som i egenskap av sakkunnig sagt, att en majoritet av $\frac{2}{3}$ är en tillräcklig kommunal garanti. Detta är inkonsekvent; denna senare garanti är ju mindre än den förra. Helt säkert behöver man icke frukta för, att kommunerna skola löpa någon risk med den garanti, som ligger i fordran på $\frac{3}{4}$ majoritet. Den risken är allt synnerligen minimal. De förhållanden, som här relaterats, stå icke i riktigt logiskt sammanhang med detta.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till lagutskottets hemställan.

Häruti instämde herrar *Magnusson* i Tumhult, *Räf*, *Henrikson* och *Svensson* i Betingetorp.

Herr *H allén*: Herr talman! Det finns i vårt land en hel del pastorat, där den nya löneregleringen ännu icke trätt i kraft. Då jag själv tjänstgör i ett sådant, underlättar det för mig möjligheten

Ang. ändring
i lagen om
reglering av
prästerskapets
avlönning.
(Forts.)

Ang. ändring
i lagen om
reglering av
prästerskapets
avlönning.

(Forts.)

att här taga till orda i denna sak, som sålunda personligen ej berör mig.

Jag kan då icke annat än ytterligare understryka vad motionärerna hava erinrat om: att en revision av denna lag är nödvändig för att upphjälpa de lönevillkor, under vilka en stor del av prästerna faktiskt leva. Att det här finns ett nästan bokstavligen talat proletariat, kan man ej neka till. Om man läser exempelvis »Svensk kyrkotidning» och ser på dennas platskungörelser, märker man, hur särskilt komministertjänster gång på gång kunna förklaras lediga utan att finna några sökande på grund av de låga löner, som äro tillmätta, i regeln 2,500 kronor, d. v. s. i enlighet med vad 1910 års lag föreskriver; låt vara att sedan riksdagen beviljat det krigstidstillägg, som utgår, i likhet med vad som gäller för andra statens tjänstemän. Lönerna för dessa bli dock ofta så knappa, att det är hart rår omöjligt att besätta en hel del av dessa tjänster. Jag erinrar mig särskilt att i fjol på den anförda tidningens frågoavdelning kom in en hel del rent förtvivlade nödrop, särskilt från fattiga komministrar, vilket gjorde, att man nästan skämdes å kårens vägnar över deras ekonomiska misär. Att ett behov alltså föreligger, kan icke förnekas, och något annat har åtminstone icke öppet påståtts här i kammaren.

De farhågor, man nu hyser gent emot lagutskottets förslag till ändrade bestämmelser, tycker jag äro något överdrivna. Å andra sidan finner jag också, att man överdriver något för mycket de löften eller förväntningar, för vilka herr Björck velat göra sig till talesman. Den farhågan har vederlagts av flera talare, att med ändrade bestämmelser, medgivande en församling rätt att med $\frac{3}{4}$ majoritet av de röstande bevilja ett lönetillskott för prästerna, detta medgivande skulle kunna på illojalt sätt utnyttjas, varpå några exempel anförts. Jag betvivlar icke, att så skulle kunna ske. Inom alla kårer — ingen nämnd och ingen glömd — förekommer sådant, och det kunde bli en mycket sorglig krönika i riksdagen, om vi skulle få berättelser från kommuner och andra sammanslutningar om sådana illojala övergrepp. Det är något, som icke är speciellt bofast inom en viss kår; det kan var och en från olika håll erinra sig. Det har emellertid erinrats om, att dessa farhågor förlorat i betydelse genom den 40-gradiga skalans borttagande. Därigenom bör denna möjlighet till kupper ha krympt ihop till en obetydlighet. Vi hava fått skärpta bestämmelser om sättet för stämmans kungörande och makt även för kyrkostämman att själv bestämma om såväl dagar och tider, då stämmorna skola hållas, för att alltså en verkligt effektiv demokratisk kontroll skall kunna utövas över vad som förekommer på stämmorna. Om något så tarvligt och illojalt kan bedrivas av någon präst, att man genom tvekydig formulering av ett ärendes natur liksom drager en del folk vid näsan och undviker att få dit sina motståndare, så tror jag icke, att vi behöva tillmäta detta sådan betydelse, att det kan innebära verklig fara för våra församlingar i gemen. Jag har tvärtom hört många, däribland

alldes utfattiga präster förklara, att även om det skulle finnas hart när enhällig opinion i församlingen för att hjälpa dem, vilket faktiskt med den gamla lagen varit ogörligt, skulle icke någon av dem av finkänslighet velat sitta ordförande vid en stämma, då sådant skulle beslutas, utan de ville då begagna sig av den tillåtna utvägen att begära domkapitlets förordnande av annan ordförande, för att sålunda slippa sitta och leda förhandlingar, där man själv är part i målet. Jag tror åtminstone, att den övertvägande delen av prästerna skulle vara villiga att använda sig av en sådan utväg.

*Ang. ändring
i lagen om
reglering av
prästerskapets
anlöning.
(Forts.)*

Herr Bäckström yttrade, att denna sak dock icke skulle fara så illa av att ligga till sig. Jag undrar dock, vad herr Bäckström och alla hans kolleger skulle hava sagt, om man beträffande folkskollärarkårens i och för sig mycket välbehövliga löneroglering skulle hava uttalat, att det ej alls skulle ha skadat, om den i visst utredningssyfte fått ligga till sig ytterligare. Om jag nu inlägger en gensaga emot, att man över huvud, då det gäller en kår, som befinner sig på en så bedrövlig nivå, som vad fallet är med den kår, jag representerar, vill avfärda dess anspråk med, att frågan om en löneroglering för nämnda kår inte far illa, om den får ligga till sig, så har jag därför inte velat säga, att jag missunnar vare sig herr Bäckström eller hans kolleger en löneroglering, (som jag förresten erkänner redan nu vara på en del punkter otillräcklig). Detta sätt att avfärda en kår, som åtminstone till stor del befinner sig i nödläge, har riksdagen hittills icke brukat använda sig av.

Jag kan förresten, när man på en del håll menar, att detta är en lättvindig väg att bereda en präst lönetillskott, och att lagutskottets förevarande förslag innebär allt för svaga garantier, icke förstå detta. Vi veta, att när man läser kommunalstämme förordningens § 21, enligt vilken det kräves kvalificerad majoritet för beviljande av anslag till nya ändamål eller behov, detta tolkas så, att man kan t. ex. på en kyrkostämma, om man så vill, rent av fördubbla en folkskollärlön eller giva ett kommunalt tillägg till denna lön av från 100 kronor ända upp till 1,000 kronor med enkel majoritet, ty där föreligger icke något nytt ändamål eller behov. Detta gäller förresten icke bara våra lärare, utan även en massa andra kommunala funktionärer. Beträffande dem äga församlingarna hart när obegränsade möjligheter att öka ut lönerna. Då får man väl säga, att om man har sådan särställning, att det för sådant ändamål kräves $\frac{3}{4}$ majoritet med de mest demokratiska rösträttsbestämmelser, som finnas, så är det övedrivna farhåor för, att man inte här får uttryck för vad församlingen i verkligheten vill.

Nu är det så, som om man ville vältä denna reform med tanken fäst därpå, att det kan komma en utredning. Jag erkänner, att detta är det enda sakliga argumentet härvidlag. Men vi hörde av herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet, att han för sin del ej kunde ställa i utsikt att denna utredning säkert skulle komma nästa år och ej heller kunde jag därur läsa ut någon utfästelse från ministerns sida, att han skulle vilja sätta in sin kraft på förverkligandet av en dylik löneroglering. Vi veta absolut icke,

Ang. ändring
i lagen om
reglering av
prästerskapets
avlönning.
(Forts.)

när den kommer och ej heller — och det är det viktigaste — hur riksdagen kommer att ställa sig till en fullständig omläggning. Ty något annat lär det väl ej bli fråga om än en omläggning av hela grunden för prästernas avlöning. Då, menar jag, kan det vara alldeles tillfyllest med vad man har för tillfället, om vars verkningar och betydelse man ej behöver sväva i ovisshet, när ett enigt lagutskott anser tillräckliga garantier vara vunna och rättvist tillgodosedda.

Nu säger herr Björck, att förslaget i alla fall ej kan genomföras, förrän 1920 års kyrkomöte sanktionerat bestämmelsen. Det är riktigt, men om vi avslå detta förslag, så är det mycket möjligt, att en så stor omläggning av lagen, som är ifrågasatt genom en eventuell revision, kommer att göra riksdagen kanske ännu mycket mera betänksam för en omändring än för den bestämmelsen, som upptages i nu ifrågavarande förslag. Därför anser jag, att man med trygghet kan biträda detta senare.

Sedan vill jag också säga, eftersom herr Björck nämnde något om, vad han man och man emellan hört i kammaren om, huru prästerna försökt få sina löner förbättrade, att vi skola nog ej alltför mycket överskatta betydelsen av 1910 års lag. Ty det var åtskilliga krafter, som samverkade där, krafter av sådan natur, att kanske riksdagen kommit till insikt om, att de ej i fortsättningen böra få spela samma roll som hittills. Det finnes på sina håll — även i kammaren — de, som anse, att det mest effektiva sättet att göra sig av med kyrkan och prästerna, och kanske annat också, är att sakta och definitivt liksom ekonomiskt strypa dem. Jag tror, att riksdagen skall komma att visa, att det åtminstone är en taktik och en politik, som den numera icke vill göra sig ansvarig för. Jag säger som herr Söderberg, att man må ha vad åsikt man vill om dessa statens funktionärer, men att, så länge de ha sitt uppdrag och så länge detta hart när för varje dag utökas — och på den rena civilregistraturens område är det en ständigt växande arbetsbörda — så bör det vara en hederssak att ej sätta denna kår i en skymflig undantagsställning, såsom hittills varit fallet.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Karlsson i Sandviken: Herr talman, mina herrar! Det nämndes här av den ärade utskottsordföranden, att några överraskningar i detta fall icke vore att befara, även om en sådan ändring vidtoges som den nu föreslagna, när de olika medlemmarna inom en kommun vore skyldiga att sätta sig in i och se till, vilka ärenden som skulle företagas till behandling på kyrkostämmorna, vilka det ju här särskilt vore fråga om. Herr Björck har nämnt några exempel på dylika överraskningar, och jag skulle kunna nämna flera sådana exempel. I den kommun, där jag är bosatt, hände även samma sak, som herr Björck nämnde, att man under en sådan formulering kunde draga ut konsekvenserna så, att det blev

fråga om inrättande av en ny komministerbefattning i församlingen. När man sedan frågade kyrkorådets ledamöter, om de under en sådan formulering kunde utläsa något dylikt, bestredo de med bestämdhet detta. När man har sådana exempel att påvisa om tilltag, som gjorts av kyrkostämmans ordförande, kan man under inga förhållanden gå med på lagutskottets förevarande förslag i frågan, därför att kyrkostämmans ordförande kan när som helst utlysa en sådan stämmas hållande. Han kan göra det, när han behagar och anser det mest lämpligt för sakens avgörande. Det bör nog skapas andra garantier för, att icke övergrepp skola kunna ske från det hållet. När dessa garantier komma fram, så att man kan acceptera dem, skall man kunna gå med på en förändring av paragrafen i fråga, men ej förr.

Ang. ändring i lagen om reglering av prästerskapets avlöning.

(Forts.)

Förhållandet är icke så, som har gjorts gällande från en del håll, där man sagt, att skollärarnas löner kunna ändras när som helst. Men vi veta alltför väl, att i stort sett och särskilt under nuvarande förhållanden existerar en viss animositet mellan prästen i församlingen och skollärarna i fråga om deras krav. Prästen är kyrkostämmans ordförande, och han ser nog till vid ett dylikt tillfälle, att formuleringen av kungörelsen om kyrkostämman blir så klar, att var och en i församlingen kan utläsa, vad som skall förekomma, och då komma givetvis de vid kyrkostämman röstberättigade medlemmarna att sluta upp. Men så blir ej förhållandet, när det användes en sådan formulering som t. ex. »yttrande över prästlöneregleringskommitténs förslag» och man sedan får en komminister på halsen.

Herr talman, jag ber att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr Hederstierna: Herr talman, mina herrar! Jag skall endast be att få yttra några få ord.

Det har förefallit, som om några av de herrar, som uppträtt mot lagutskottets betänkande, ansett, att här skulle vara fråga om att införa något nytt, att ålägga kommunerna någon skyldighet, som de ej ha nu. Särskilt herr Bengtsson i Norup var inne på en sådan tankegång. Men det är ej fråga om det. År 1909, när gällande lagbestämmelse infördes, var det meningen, att det skulle lämnas utväg öppen för kommunerna att under särskilda förhållanden bevilja sina präster högre lön, än som förut blivit bestämd av församlingen och Kungl. Maj:t. Den lämnades då öppen under vissa garantier. Nu har denna utväg genom den graderade skalans borttagande blivit faktiskt stängd, ty det är ej möjligt eller åtminstone synnerligen svårt att i en kommun uppbringa så många närvarande, att deras röstetal motsvarar tre fjärdedelar av hela kommunens röstetal. Det skulle vara i en mycket liten kommun, där något sådant skulle kunna tänkas gå för sig. Det har sålunda endast varit lagutskottets önskan att bevara den möjlighet för kommunerna att tillerkänna prästerna ökad avlöning, som redan förut varit till finnandes.

Ang. ändring
i lagen om
reglering av
prästerskapets
avlönning.
(Forts.)

Mot förslaget har kanske framför allt anförts, att församlingar genom överrumpling fått beslut till stånd, och man har anfört exempel på, hurusom genom en kungörelse, där det talats om yttrande över prästlönerregeringen inom församlingen, utlysts en stämma, genom vars beslut nya tjänster tillskapats, utan att man inom församlingen haft klart för sig, att det var fråga därom. Ja, det är möjligt, när det gäller en stor fråga, att det kan slinka in saker, som man ej tänkt på. Men här, när det endast gäller att öka en redan bestämd avlöning till prästen inom församlingen, skall det vilja till en särdeles stor formuleringsskicklighet för att få en sådan formulering, att folk ej begriper, att det är fråga om detta, och en sådan som står sig, om saken överklagas. Jag har svårt att tänka mig, att farhågorna i detta avseende äro berättigade.

Vad som särskilt föranlett mig att begära ordet, är ett uttalande av herr Björck, att, när Konungen prövar beslutet — ett sådant beslut om förhöjning av avlöningen skall underställas Konungens prövning och fastställelse, det fordras redan nu — så skulle Kungl. Maj:t endast ha den formella rätten att pröva, om beslutet lagligen tillkommit eller ej, men ej att ingå i realprövning. Jag kan ej se, var herr Björck har kunnat utläsa ett sådant innehåll i bestämmelsen. Tvärtom har det säkerligen varit meningen, att Kungl. Maj:t skall pröva, om skäl verkligen finnes för en sådan förhöjning. Och skulle verkligen något fall förekomma, där församlingen blir överrumplad, så finnes ju möjlighet att på det ena eller andra sättet för Kungl. Maj:t påpeka, att det är oskäligt, att prästen får högre avlöning, och Kungl. Maj:t har förvisso full befogenhet att säga nej och vägra fastställelse.

Jag ber att få yrka bifall till lagutskottets hemställan.

Herr Bengtsson i Norup: Herr talman, mina herrar! Då man här försökt lägga saken så, som om man ej skulle ömma för de lågt avlönade prästerna, vill jag påminna om mitt förra yttrande, att jag för min del anser, att de lågt avlönade prästerna lika väl som övriga statstjänare böra ha förhöjda löner. Vad jag opponerat mig mot och fortfarande kommer att opponera mig mot är, att denna löneökning skall drabba kommunerna och deras skattedragare. Nu säger den siste ärade ta'aren, att den möjligheten har funnits förut. Men det kan ej förnekas, att en sådan löneökning blir lättare att genomföra genom den av lagutskottet förordade ändringen, enligt vilken det endast erfordras bifall av tre fjärdedelar av de vid stämman närvarande. Om man ser på det förslag, som behandlades av 1909 års särskilda utskott, då både Kungl. Maj:t och den kommitté, som utarbetat lagförslaget ansett hälften av hela kommunens röstetal böra fordras, då kan man säga, att det var starka garantier. Det är ej gärna möjligt att få upp över hälften av röstetalet på en stämma. Men särskilda utskottet ansåg i varje fall, att garantien var för liten, och både utskottet och riksdagen höllo på, att tre fjärdedelar av hela kommunens röstetal skulle erfordras. Att nu lägga det på en så enkel basis, att det endast

fordras tre fjärdedelar av de närvarandes röster, är mer än vägat. *Ang. ändring i lagen om reglering av prästerskapets avlöning.* Och att det ej finnes någon reservation vid betänkandet, kan endast förklaras därigenom, att det ej varit mer än sex ledamöter närvarande, då betänkandet justerades.

Nu har här en jämförelse dragits upp emellan prästerna och skollärarna. Jag vill då erinra om, att riksdagen ålagt kommunerna att betala något till prästerna. Men så har skett beträffande skollärarna, och, då det dröjde med löneregleringen för dem, ha kommunerna litet var försökt gå emellan. När det däremot gäller prästerna och deras löner, har det redan praktiserats och kommer väl även i fortsättningen att praktiseras så, att om de löner, som fastställts, icke räcka till, så får staten träda emellan med dyrtidstillägg. Men att detta skall drabba kommunen, anser jag ej vara rätt, för så vitt icke ett beslut i sådan riktning uppbäres av så gott som hela invånarantalet i kommunen, som sålunda vill giva ett frivilligt tillskott till prästens lön. Den ståndpunkten intogo särskilda utskottet och riksdagen 1909, och den ståndpunkten anser jag fortfarande vara riktig. Nu har man sagt, att ifrågavarande bestämmelse nu icke längre verkar på samma sätt som då. Ingen har förnekat, att här behöver ske en reglering. Denna kommer också, såsom herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet anförde, att ske, möjligen redan nästa år. Men i varje fall bör detta drabba staten och icke kommunen. Herr Hallén framhöll, att prästernas arbete för varje år ökas, men denna ökning beror ju just därpå, att det oupphörligen kommer en mängd nya förordningar, varigenom prästerna ytterligare tagas i anspråk för expeditionsgöromål, och då bör också den ökade löneskyldigheten drabba staten och icke kommunen.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Kristensson: Herr talman! Jag har begärt ordet för att säga endast ett par ord.

Jag satt med i det särskilda utskott år 1910, som framlade förslaget till prästerskapets löneroglering, och jag ber att få vitsorda, vad här redan förut sagts, nämligen att denna paragraf på grund av de ändrade förhållanden, som inträffat sedan dess, numera givetvis icke alls har samma innebörd och andemening som den gången. då utskottet fattade sitt beslut, vilket sedermera blev riksdagens. Genom de förändringar, som sedan dess vidtagits, har hela den möjlighet för kommunen i ifrågavarande avseende, som låg i riksdagens då fattade beslut, blivit fullständigt illusorisk. Det är givetvis hart när otänkbart att på en stämman få upp till deltagande i ett beslut tre fjärdedelar av samtliga i röstlängden upptagna röstberättigade. Helt annorlunda var det naturligtvis, då man hade gradad röstskala.

Nu har man sagt, att vi icke i dag böra gå med på lagutskottets förslag, därför att det icke erbjuder några garantier mot missbruk. Jag tycker för min del, att denna fråga på det hela taget är av ganska liten betydelse. Det förefaller mig verkligen, som om

Ang. ändring
i lagen om
reglering av
prästerskapets
avlönning.

(Forts.)

det icke skulle vara så stor risk att nu biträda lagutskottets förslag, ty den möjligheten föreligger ju i alla fall att om några år — vi veta icke riktigt när — då den allmänna revisionen skall ske, införa de ytterligare garantier, som kunna anses erforderliga, för att icke några överrumplingar skola kunna ske i kommunerna. Risken blir då bara den, som det skulle innebära, att det under ett par år ges möjlighet för de kommuner, som så önska, att besluta ett sådant lönetillskott, som här är i fråga. Jag tror, att detta just nu är av behovet påkallat, ty ingen kunde väl år 1910, då vi genomförde denna lönereglering för en tjuguårsperiod, drömma om de kolossala växlingar i penningmarknaden, som ägt rum under de senare åren. Hela grunden för denna lönereglering har faktiskt kullkastats genom penningvärdets fall.

Då jag alltså, herr talman, icke kan finna några som helst verkligt bärande skäl för avslag i dag på lagutskottets hemställan, så kan jag för min del icke annat än yrka bifall till densamma. När man, såsom här också redan förut framhållits, har så starka garantier som fordran på tre fjärdedels majoritet ävensom att beslutet icke får träda i kraft, förrän Kungl. Maj:t har realprövat densamma, och det alltid föreligger den möjligheten för dem, som eventuellt överrumplats, att gå in till Kungl. Maj:t med en skrivelse och göra Kungl. Maj:t uppmärksam på förhållandet, varvid Kungl. Maj:t kan rätta till det, så förefaller det mig, som om man mycket väl skulle kunna taga denna risk under ett par år, till dess vi få den allmänna revisionen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till lagutskottets hemställan.

Herr Källman instämde häruti.

Herr Hamrin: Herr talman! Jag har redan i början av denna debatt anslutit mig till det uttalande, som gjordes av herr Björck, och jag kan därför inskränka mig till att yttra några få ord.

När jag lyssnat till den långa debatten här i dag, så har det förefallit mig, som om man på det håll, som försvarat utskottets utlåtande, har velat uppställa ett antingen — eller: antingen fullständigt förbud för kommunerna att höja prästlönerna eller också frihet att göra detta utan några som helst inskränkningar. För min del skulle jag mot detta antingen — eller vilja ställa ett både — och: både rättighet för kommunerna att vidtaga höjningar, som äro skäliga, men också garantier för att icke missbruk på detta komma att äga rum. Här ha i dag anförts flera exempel på hur sådant missbruk under ganska olika förhållanden ha kommit till synes vid behandlingen av sådana här ärenden, och jag skall för min del icke alls upptaga kammarens tid med att anföra ytterligare sådana exempel. Men det exempel från min hemstad, som anfördes av herr Björck, är enligt min mening så upprörande, att det tillräckligt talar för, att man verkligen måste se upp, när det gäller sådana frågor som dessa. Ty den kyrkostämman, som herr Björck åsyftade, samlade endast ett antal av elva eller tretton personer, under det

att vi på några få dagar samlade i det närmaste ettusen underskrifter på en klagoskrift till Konungens befallningshavande. Och hela saken berodde, som sagt, på att en sådan där formuleringsskicklig person kan uppsätta en annons på det sätt, som skedde.

Nu ha vi, som kämpa emot lagutskottets föreliggande förslag, ju aldrig bestritt, att det kan finnas skäl för en ändring på ifrågasvarande område, d. v. s. en mildring i de bestämmelser, som här gälla. Men om vi skola vidtaga en sådan ändring, en sådan mildring, så förefaller det dock att vara ett väl raskt och långt språng av riksdagen att nu gå med på lagutskottets hemställan, som i själva verket icke erbjuder något av de verkliga garantier, som det varit meningen att stadfästa, när det gäller frågor av detta slag. Vi behöva ju icke härutinnan inblanda en mängd andra frågor och vitt och brett orda om kommunernas handläggning av olika ärenden. Här är det så, att man har från början avsett att skapa särskilt starka garantier för handläggningen av dessa ärenden. Men nu skulle riksdagen enligt lagutskottets förslag från dessa starka garantier taga språnget ut mot att upphäva praktiskt taget alla garantier, ty så är det i själva verket.

Särskilt efter det anförande, som herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet här hade, förefaller det mig, som om vi skulle kunna lugna oss något och avvakta det förslag till allmän revision, som skall framkomma. Hade det, herr talman, varit möjligt att rösta för ett annat förslag, d. v. s. ett förslag, som med bibehållande av erforderliga garantier dock i sak innebure en mildring av bestämmelserna, så skulle jag för min del med allra största nöje ha givit det min röst. Men då något sådant förslag icke föreligger ens reservationsvis, så finns det för den, som står på den ståndpunkt, där jag står, icke mer än en utväg, nämligen att rösta rent avslag, i förhoppning, att längre fram ett förnuftigare och bättre utarbetat förslag än det, som nu föreligger, skall komma att framläggas.

Herr Hallén: Herr talman! Med anledning av mitt påpekande av prästernas alltjämt ökade arbete med civilregistraturet framhöll herr Bengtsson i Norup, att detta arbete sker i statens intresse och att följaktligen staten och icke kommunen borde bereda prästerna ersättning härför. Så få vi väl dock icke resonera. Ty en massa av dessa nya uppdrag avse ju arbete just inom kommunerna. Staten är väl icke någon slags dimfigur i fjärran, utan det är kommunerna själva, som det gäller att betjäna på det ena eller andra sättet.

Så vill jag säga till den siste ärade talaren, att någon reson skall det väl i alla fall vara i överdrifterna. Att påstå, att lagutskottets förslag skulle innebära ett raskt och långt språng ifrån vad riksdagen förut beslutat, är väl ändå att ge saken något för stora dimensioner. Om någon beträffande en annan fråga skulle begära tre fjärdedelars majoritet, så undrar jag, om icke riksdagen skulle tycka detta vara en alltför otymplig, odemokratisk och tung-

*Äng. ändring
i lagen om
reglering av
prästerskapets
avlönning.*

(Forts.)

Ang. ändring
i lagen om
reglering av
prästerskapets
avlönning.
(Forts.)

rodd apparat. Men när det nu är fråga om att för dessa fattiga ett eller två år, tills den allmänna revisionen kommer — om vilken vi för övrigt ingenting veta — fastställa denna, som det synes, fullt betryggande garanti av två tredjedelars majoritet, då säger herr Hamrin, att det är att praktiskt taget upphäva alla garantier. Jag får säga, att vi måtte ha alldeles grundolika uppfattning om vad som menas med garantier. Vi ha ju dock den allmänna och lika kommunala rösträtten och he'la denna kontroll över det sätt, varpå stämmorna skola utlysas, samt tiden och platsen för desamma o. s. v. Om trots allt detta en församling sover på det sättet, att den låter dessa saker gå vind för våg och låter något tjog av prästens närmaste vänner styra och bestämma — om någon församling, säger jag så illa bevekar sina intressen, ja, då tycker jag, att riksdagen kan göra bra litet åt den saken.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på avslag därå; och förklarade herr talmannen sig anse den förra propositionen hava flertalets mening för sig. Som votering likväl begärdes, uppsattes, justerades och anslogs en voteringsproposition av följande lydelse:

Den, som vill, att kammaren bifaller första lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 3, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit utskottets berörda hemställan.

Omröstningen utföll med 81 ja mot 63 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 14.

Upplästes en till herr talmannen ankommen, så lydande skrivelse:

Till herr talmannen i riksdagens andra kammare.

För den åtgärd, som på riksdagen må ankomma, får jag härmed värdsamt anmäla, att professorn Karl Warburg, vilken den 24 april 1918 av riksdagen förordnats att vara en av kommitterade till tryckfrihetens värd, den 14 september 1918 avlidit.

Stockholm i justitiebudsmansexpeditionen den 10 februari 1919.

Nils Lilienberg.

Folke Engströmer.

Efter hemställan av herr talmannen, som förmälde sig hava om tiden för valen samrätt med första kammarens talman, beslöt kammaren att lördagen den 22 innevarande februari företaga val av dels tolv valmän att, gemensamt med ett lika antal valmän från första kammaren, välja en kommitterad för tryckfrihetens vård efter den avgångne, dels ock tre suppleanter för förstnämnda valmän.

Vidare beslöt kammaren likaledes på förslag av herr talmannen att sistnämnda dag jämväl anställa val av dels tjugufyra valmän för utseende av riksdagens justitieombudsman och hans efterträdare samt riksdagens militieombudsman och hans efterträdare, dels ock sex suppleanter för dessa valmän.

§ 15.

Herr *Persson* i Fritorp avlämnade en motion i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 76, med förslag till lag angående utsträckande till två dagar av vissa valförrättningar under våren 1919.

Denna motion, som erhöll ordningsnumret 324, blev på begäran omedelbart remitterad till konstitutionsutskottet.

§ 16.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden:

nr 2 A, angående regleringen av utgifterna under riksstatens för år 1920 andra huvudtitel, innefattande anslagen till justitiedepartementet; och

nr 2 B, angående regleringen av utgifterna under tilläggsstatens för år 1919 andra huvudtitel, innefattande anslagen till justitiedepartementet;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 9, i anledning av väckt motion angående ändring i visst hänseende av de vid förordningen om inkomst- och förmögenhetsskatt fogade särskilda anvisningar till ledning vid taxeringen m. m.; och

nr 10, i anledning av väckt motion om utbetalande till Gustav Herman Lindstén av visst belopp såsom ersättning för mistad verksamhet inom tobaksbranschen på grund av tobaksmonopolets införande;

första lagutskottets utlåtande, nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av § 19 mom. 1 värnpliktslagen den 17 september 1914; samt

andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 1, i anledning av väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t angående åstadkommande av en samverkan mellan stat och kommun för

övertagande helt eller delvis av föräldrarnas skyldighet att bekosta skolmateriel åt barn i folk- och småskolor.

§ 17.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från konstitutionsutskottet:

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av § 4 i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd i Stockholm den 20 november 1863; samt

från bevillningsutskottet:

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om undantag från tillämpningen av förordningen den 25 juli 1912 angående särskild skatt å majs, utländsk potatis samt maniokarot och andra väsentligen lika stärkelserika, tullfria utländska ämnen, använda vid tillverkning av stärkelse; och

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om visst undantag från tillämpningen av stadgandet i 13 § 4 mom. i förordningen den 11 oktober 1907 angående tillverkning av brännvin m. m.

§ 18.

Justerades protokollsutdrag.

§ 19.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Jonsson</i> i Hökhult	under	2 dagar från och med 17 febr.,	
» <i>Olsson</i> i Berg	»	8 » » » »	18 »
» <i>Janson</i> i Kungsör	»	3 » » » »	17 » och
» <i>Kjellberg</i>	»	8 » » » »	20 »

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 2,10 e. m.

In fidem
Per Cronvall.